

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет перекладознавства

Кафедра англійської і німецької філології та перекладу імені професора
І.В.Корунця

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства

КУЛЬТУРНІ РЕАЛІЇ АНГЛІЇ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ В
РОМАНІ Ч. ДІККЕНСА
THE ADVENTURES OF OLIVER TWIST “ПРИГОДИ ОЛІВЕРА ТВІСТА”
ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Студентки групи МПа 51-18
денної форми навчання
факультету перекладачів
спеціальності 035 Філологія,
спеціалізації 035.04 Германські мови
і літератури (переклад включно)
освітньо-професійної програми
Перекладознавство: професійно-
орієнтований переклад (англійська мова і
друга іноземна мова)
Дудченко Інги Валеріївни

Допущена до захисту
«_____» _____ 2019 року

Завідувач кафедри
_____ проф. Ніконова В.Г.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Науковий керівник:
доктор філологічних наук,
професор кафедри англійської філології
і перекладу факультету перекладачів
Семенець Олег Євгенович

Національна шкала: _____
Кількість балів: _____
Оцінка: ЄКТС _____

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

School of Translation Studies

Korunets Department of English and German Philology and Translation

Master Qualifying Paper in Translation Studies

THE EARLY 19TH CENTURY ENGLISH CULTURAL REALIA IN CH.
DICKENS' THE ADVENTURES OF OLIVER TWIST AND THEIR
TRANSLATION INTO UKRAINIAN

Group MPa 51-18
Faculty of translation
Full-time student
Majoring 035 Philology,
Specialization 035.04 Germanic Languages
and Literature (including Translation),
Educational Programme Translation
Studies: Specialized Translation (English
and Second Foreign Language)
Ihna V. Dudchenko

Research supervisor:
O.E. Semenets'
Doctor of Science (Linguistics),
Professor

Kyiv – 2019

Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської і німецької філології та перекладу імені професора

І.В.Корунця

Затверджую:

Завідувач кафедри англійської філології і перекладу
_____ (підпис)
д.ф.н., проф. Ніконова В.Г.
“13” вересня 2018 р.

ЗАВДАННЯ
на дипломну роботу магістра з перекладознавства

студента(ки) _____ курсу _____ групи факультету перекладачів КНЛУ

(ПІБ студента)

спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.04 Германські мови і літератури (переклад включно), освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Тема роботи _____

Науковий керівник _____

Дата видачі завдання “13” вересня 2018 р. _____

Графік виконання дипломної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план дипломної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2018 р.	
2.	Написання теоретичної частини дипломної роботи (розділ 1)	Листопад 2018 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англомовних речень та їх переклад)	Грудень 2018 р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини дипломної роботи (розділ 2)	Березень 2019 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини дипломної роботи (розділ 3)	Травень 2019 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної дипломної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2019 р.	
7.	Попередній захист дипломної роботи і подання завершеної дипломної роботи на кафедру	17 жовтня 2019 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту дипломної роботи	Жовтень 2019 р.	
9.	Захист дипломної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2019 р.	

Науковий керівник _____ (підпис)

Студент _____ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) _____ курсу групи _____ факультету перекладачів спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.04 Германські мови і літератури (переклад включно), освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова) _____

_____ (ПІБ студента)

за темою _____

Відповідність дипломної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити V або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	_____ усі компоненти присутні , _____ один компонент відсутній _____ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ незначні помилки в оформленні _____ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

Дипломна робота _____ може бути (не може бути)
(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

_____ (підпис керівника)

_____ (ПІБ керівника)

” ___ ” _____ 2019 року.

РЕЦЕНЗІЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

студента(ки) _____ курсу групи _____ факультету перекладачів спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.04 Германські мови і літератури (переклад включно), освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

(ПІБ студента)

за темою _____

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — загалом 10 балів (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до дипломної роботи — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

(ПІБ рецензента)

(підпис рецензента)

” ____ ” _____ 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	1
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СЛІВ-РЕАЛІЙ У СУЧАСНІЙ.....	4
ЛІНГВІСТИЦІ.....	4
1.1 Походження, дефініція і тлумачення поняття «реалія» і суміжних з ним термінів у сучасному мовознавстві.....	4
1.2 Механізми формування і типологія реалій у висвітленні різних дослідників.....	9
1.3 Місце і роль лінгвокультурних реалій у художньому дискурсі.....	12
РОЗДІЛ 2	
«РЕАЛІЯ» ЯК ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ПРОБЛЕМА.....	16
2.1 Феномен «реалії» у світлі перекладознавства.....	16
2.2 Перекладацькі стратегії і тактики при відтворенні реалій.....	21
РОЗДІЛ 3	
ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ В УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ РОМАНУ Ч. ДІКЕНСА «ПРИГОДИ ОЛІВЕРА ТВІСТА»...33	
3.1 Лінгвокультурні реалії Англії першої половини ХІХ століття. (На матеріалі творчості Ч. Дікенса).....	33
3.2 Типи реалій в романі Ч. Дікенса «Пригоди Олівера Твіста».....	35
3.3 Технології відтворення реалій в українських перекладах роману Ч. Дікенса «Пригоди Олівера Твіста».....	39
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	73
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

Поняття слів-реалій як лінгвістичного явища з'явилося в 20-му столітті і стало об'єктом зацікавлення і вивчення багатьох науковців. Дослідження словника будь-якої мови показує, що існують такі лексичні одиниці, аналогів яких в іншій мові не існує. Виникнення таких слів-реалій пов'язане безпосередньо з особливостями історичного і культурного розвитку певної групи людей, певного народу.

Актуальність теми визначається поглибленим інтересом сучасної лінгвістики і перекладознавства до вивчення слів-реалій як мовного явища, а також методів та способів їх перекладу. Володіння іноземною мовою включає опанування лінгвокраїнознавства, яке передбачає пізнання культурних і національних особливостей народу досліджуваної мови.

Мета і завдання дослідження полягає в виявленні, дослідженні та аналізі функціонування слів-реалій у художній літературі 19 століття, а також дослідженні найкращих методів та стратегій перекладу даних лексичних одиниць.

Об'єктом дослідження є безеквівалентна лексика: слова іноземної мови, що не мають відповідностей в мові перекладу.

Предметом дослідження є слова-реалії в системі безеквівалентної лексики як екстралінгвістичне та лінгвістичне явище.

Методи дослідження в роботі включають у себе лінгвістичне дослідження та аналіз матеріалу теми дослідження; пошук та аналіз словникових визначень для позначення та пояснення певних термінів та понять; відбір та аналіз прикладів лексики, що стала матеріалом дослідження в роботі; контекстуальний аналіз для адекватності перекладу певної лексичної одиниці; описовий та зіставний методи для дослідження та аналізу обраних прикладів; гіпотетико-дедуктивний метод для узагальнення кращих тенденцій перекладу слів-реалій.

Наукова новизна роботи полягає в удосконаленому дослідженні найбільш вживаних реалій Англії першої половини 19 століття на основі роману

Чарльза Діккенса «Пригоди Олівера Твіста». Роман є відображенням часів 19 століття, він наповнений діалогами персонажів як вищого класу, так і бідного прошарку населення, які містять в собі широкий спектр слів-реалій потрібних для аналізу та більш глибокого дослідження даного мовного явища певної епохи.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю застосування їх у низці перекладознавчих наук, під час роботи над власне перекладом художніх творів, історично-лінгвістичного та культурно-лінгвістичного досліджень.

У результаті вивчення предмету дослідження було отримано результати, які можна використовувати у викладанні практичного курсу перекладу в вищій школі (розділи «Художній переклад», «Перекладацький аналіз тексту»).

Відповідно до поставлених мети та конкретних завдань дослідження визначено **структуру** роботи. Вона складається зі вступу, трьох розділів, присвячених детальному опису і аналізу усіх аспектів стосовно такого мовного явища як лексика-реалії, із висновками до кожного з них, загальних висновків до всієї роботи, списку використаної літератури, додатку та резюме англійською мовою.

У Вступі надається стисле обґрунтування актуальності та значення обраної теми наукової роботи, визначається її новизна, формулюються мета, завдання, предмет та об'єкт дослідження, окреслюються методи дослідження, використані у роботі.

У Розділі 1 висвітлюється загальне теоретичне підґрунтя дослідження, надаються визначення основних питань, категорій і термінів, що співвідносяться із темою роботи, розглядаються ті наукові праці, у яких уже досліджувалася проблема слів-реалій та їх роль у художньому дискурсі.

У Розділі 2 описується феномен реалій як мовного явища, визначаються основні стратегії і тактики перекладу таких мовних одиниць в рамках художнього дискурсу.

У Розділі 3 розглядаються лінгвокультурні реалії першої половини ХІХ століття на прикладі лексики із роману Ч.Діккенса «Пригоди Олівера Твіста», а також обговорюються найкращі технології відтворення даних одиниць в українських перекладах.

Висновки надають стислі підсумки положень дослідження, а також практичного виконання завдань, висвітлених у Вступі роботи.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СЛІВ-РЕАЛІЙ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

1.1 Походження, дефініція і тлумачення поняття «реалія» і суміжних з ним термінів у сучасному мовознавстві

Лексика екзотична – слова (лексеми), які позначають реалії, притаманні лише певній національній лінгвокультурній спільноті й відсутні в інших мовах і культурах. Це в основному безеквівалентна лексика (СТМК: 57).

Мови та культури світу є дуже різноманітними. Кожна країна та її народ має свої особливості та унікальні риси, притаманні лише конкретній країні та конкретному народові. Історичні події, особливості розвитку, географічне положення території, розвиток мистецтва в усіх його проявах мають свій вплив на мову тої чи іншої країни. Мова є відображенням культури народу, у кожній мові є слова, які позначають особливу частину, що відображає зв'язок мови та культури. До таких мовних одиниць відносять перш за все безеквівалентні слова та слова-реалії.

Порівнюючи словниковий запас двох різних мов можна впевнитися, що існують такі мовні одиниці, які не мають еквівалентів в інших мовних культурах. Такі слова називають безеквівалентними одиницями. Дослідники мовних явищ дають своє визначення та характеристику безеквівалентній лексиці. Т.Р. Левицька та А.М. Фітерман вважають, що з точки зору граматики безеквівалентними одиницями «можуть бути як окремі морфологічні форми (наприклад, герундій) і частини мови (наприклад, артикль), так і синтаксичні структури (наприклад, абсолютні конструкції)» [1:1].

На думку Влахова і Флоріна, до складу безеквівалентної лексики входять реалії, терміни, вигуки, звукоімітації, екзотизми, аббревіатури, звернення, фразеологізми [6:43].

На думку А.В. Суперанської, безеквівалентна лексика це «неологізми, серед слів, які називають специфічні поняття і реалії, і серед маловідомих імен і назв, для яких треба створювати оказіональні відповідності в процесі перекладу» [3: 468]. А.В. Суперанська також називає безеквівалентною лексикою «імена людей, прізвиська тварин, географічні назви, назви рослин, історичних подій, документів, організацій, партій, символів, транспортних засобів та ін.» [3: 472–476].

На думку перекладознавця Л. Мікуліної, безеквівалентна лексика позначає «унікальні національні реалії» [4: 79].

В перекладознавчих джерелах термін «безеквівалентна лексика» охоплює два ключових поняття – власне безеквівалентна лексика, та реалії (культурно-забарвлені слова). В.М. Манакін розрізняє поняття «безеквівалентної лексики» та «реалій». На його думку, «слова-реалії – це частина безеквівалентної лексики, що служить для позначення відсутніх в інших національних культурах предметів, а також понять, з ними пов'язаних» [5:165–166]

Для позначення слів, семантика яких містить національно-культурний компонент, вчені користуються різними термінами: «слова-реалії» (Б.І. Рєпіна, 1970), «лінгвокраїнознавчі реалії» (М.Л. Вайсбурд, 1972), «країнознавчі реалії» (І. Вуйович, 1972).

Слова-реалії відносять до окремої категорії серед безеквівалентної лексики, а також до найменш дослідженого явища. Бурбак О.Ф. розуміє реалію як «суто позамовне явище, визначаючи її як факти, пов'язані з подіями суспільного та культурного життя країни, особливостями її державного ладу, історією її народу» [6: 68-69].

На думку лінгвістів С. Влахова та С. Флоріна «реалії входять як самостійне коло слів до безеквівалентної лексики. Частково покривають коло реалій, але з цим частково виходять за межі безеквівалентної лексики терміни, вигуки, екзотизми, аббревіатури, звернення, відступлення від літературної норми; із реаліями стикаються власні імена і фразеологізми... В тих же межах безеквівалентної лексики значне місце займають слова, які б ми назвали власне

безеквівалентною лексикою – це одиниці, які не мають лексичних відповідностей в перекладацькій мові».

Слова-реалії багато разів ставали об'єктом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних філологів. Над дослідженням реалій працювали такі вчені, як, наприклад, Л.Н. Соболев, Г.В. Шатков, А.Е. Супрун, Г.В. Чернова. С. Влахов та С. Флорін стали авторами книги «Неперекладне в перекладі» в якій описали слова-реалії, дали їх повну характеристику, класифікацію та вказали способи перекладу даних мовних одиниць. У підручниках з теорії перекладу В.Н. Комісарова, В.Н. Крупнова, Л.К.Латишева, Т.Р. Левицької, А.М. Фітермана, Л.С. Бархударова, М.М Морозова та А.В. Федорова представлена інформація про культурно-марковані слова. Є.М Верещагін та В.Г. Костомаров досліджують проблеми співвідношень мови і культури. В.С. Виноградов та Н.І. Паморозька описують ролі слів-реалій у художній літературі, а Г.Д. Томахін досліджує реалії-американізми.

Визначення терміну «реалія» в якості лексичної одиниці було вперше застосоване Л. Соболевим у 1952: “Терміном “реалії” позначають побутові і специфічно національні слова й звороти, що не мають еквівалентів у побуті, а отже, і в мовах інших народів” [7: 23–24].

У перекладознавстві слово «реалія» як термін з'явилося у 40-х роках. Уперше його вжив вчений А. Федоров у праці «Про художній переклад» (1941). Автор зазначає: “це діяльність, що вимагає певних знань, не тільки практично мовних, а й літературознавчих і історико - лінгвістичних, не кажучи вже про необхідність широкого культурного світогляду, що дозволяє ... усвідомити всі особливості соціальних умов... історичні і географічні реалії і та ін.” [8: 23].

В українському перекладознавстві термін “реалія” вперше було вжито дослідником О. Кундзіч в 1954 році у праці “ Перекладацька мисль і перекладацький недомисел”. Філолог вважає неможливим переклад даних мовних одиниць: “Я схильний вважати народні пісні аналогічними реаліям даного народу, що, як правило, не перекладаються” [9: 104] .

На думку Я. Рецкера: «Реалії – це слова, що позначають предмети, процеси й явища, характерні для життя і побуту країни, але не відзначаються науковою точністю визначення, властивою термінам» [10: 45]

Л.С. Бархударов дав наступне визначення словам-реаліям: «Слова, які позначають предмети, поняття і ситуації, які не існують в практичному досвіді людей, які говорять на іншій мові» [3: 78]. Найбільш точно і повне визначення реаліям дали С. Влахін та С. Флорін: «Реалії – це слова і словосполучення народної мови, які відображають найменування предметів, понять, явищ, характерних для географічного середовища, культури, матеріального побуту або суспільно-історичних особливостей народу, нації, країни, племені, і які, таким чином, постають носіями національного, місцевого або історичного колориту; точних відповідностей в інших мовах такі слова не мають, а отже, не можуть бути перекладені «на загальних основах», тому що вимагають особливого підходу» [6:18].

Г.Д. Томахін виділив особливості вживання слів реалій на основі зіставлення різних мов і культур:

1) Реалія властива лише одному мовному колективу, а в іншому вона відсутня: амер. *drugstore* аптека-закусочна / укр. аналога немає;

2) Реалія присутня в обох мовних колективах, але в одному з них вона має додаткове значення: амер. *clover leaf* – лист конюшини; автодорожнє – перетин з розв'язкою у вигляді листа конюшини;

3) У різних суспільствах схожі функції здійснюються різними реаліями: амер. *sponge* – губка / укр. мочалка (при митті у ванній, в лазні);

4) У різних суспільствах подібні реалії розрізняються відтінками свого значення: *cuckoo's call* – кування зозулі в народних повір'ях американців пророкує, скільки років залишилося дівчині до весілля, в українців – скільки років залишилося жити.

Щодо структури слів-реалій, думки лінгвістів відрізняються. На думку Вайсбурда, «поняття, віднесені до реалій, можуть бути виражені окремими словами, словосполученнями, реченнями та скороченнями» [6: 18].

На думку таких лінгвістів як А.В. Федоров, Г.В. Чернов, Л.Н. Соболев, а також С. Влахов та С. Флорін, «слова-реалії» – це «лексичні одиниці», і тільки іноді «словосполучення». «Словосполучення» означають «номінативні словосполучення», тобто такі сполучення слів, які семантично дорівнюють слову. Дуже часто до реалій відносять фразеологічні звороти, ідіоми, прислів'я та приказки, багато з яких є характерними для конкретної культури та історичного забарвлення народу.

Класифікація типу реалій Влахова та Флоріна є однією з найбільш вдалих класифікацій слів-реалій. Класифікація реалій за Влаховим і Флоріном має поділ за предметною ознакою і поділ за місцевою ознакою. До поділу за предметною ознакою належать:

1) Географічні реалії (найменування об'єктів фізичної географії, в тому числі і метеорології; найменування географічних об'єктів, пов'язаних з діяльністю людини; найменування ендеміків);

2) Етнографічні реалії

– Побут (їжа, напої, побутові заклади; одяг і прикраси; житло, меблі, посуд; транспорт (засоби та «водії»));

– Праця (люди праці; знаряддя праці; організація праці);

– Мистецтво і культура (музика і танці; музичні інструменти; фольклор; театр; інші мистецтва та предмети мистецтв; виконавці; звичаї та ритуали; свята та ігри; міфологія; культ; календар);

– Етнічні об'єкти (етноніми; прізвиська; найменування осіб за місцем проживання);

– Міри та гроші (одиниці мір; грошові одиниці; простомовні найменування мір і грошей);

3) Суспільно-політичні реалії

– Адміністративно-територіальний устрій (адміністративно-територіальні одиниці; населені пункти; деталі населеного пункту);

– Органи та носії влади (органи влади; носії влади);

– Суспільно-політичне життя (політична діяльність та діячі; патріотичні та суспільні рухи, і їх діячі; соціальні явища та рухи; звання, титули, звернення; заклади; учбові заклади і культурні установи; стани та касти, і їх члени; станові знаки і символи);

– Військові реалії (підрозділення; зброя; обмундирування; військові службовці і командири). [7: 65-67]

1.2 Механізми формування і типологія реалій у висвітленні різних дослідників

Реалії функціонують у словниковому запасі будь-якої мови, тим самим надаючи їй неповторність, адже реалії відображають актуальну культурну сучасність людей. Їх можна зрозуміти і розкрити, маючи певний обсяг знань щодо культури тої чи іншої народної групи.

За останні десятиліття можна було споглядати підвищення рівня міжнародної комунікації. Світ науки повсякчасно еволюціонує, культури зазнають змін та модернізуються, а з ними розвиваються і мови. Велика кількість реалій, кожна з яких має певні лексичні, фонетичні та морфологічні особливості, змусила дослідників поставити питання щодо їх класифікації.

Необхідність класифікації реалій полягає у першу чергу в потребі характеристики та визначення цієї лексики. Не менш важливим є ознайомлення з класифікацією реалій для найбільш вдалого та точного перекладу художнього тексту з безеквівалентною лексикою.

Багато дослідників розробили власні класифікації слів-реалій. Наприклад, лінгвіст А.К. Голандам виділив наступну класифікацію:

1. Топоніми (географічні назви, які мають культурно-історичні асоціації);

2. Антропоніми (імена історичних особистостей, громадських діячів, письменників, науковців, діячів мистецтва, літературних персонажів);
3. Назви творів літератури та мистецтва, історичні факти та події;
4. Географічні терміни на позначення географічного середовища, флори та фауни [19: 2].

О.О. Кретов і Н.А. Фененко у своїй статті «Лінгвістична теорія реалії» виділили схожу класифікацію:

1. Політичні та економічні реалії;
2. Топоніми та антропоніми з культурним компонентом значення;
3. Реалії літератури, міфології, фольклору, культури та мистецтва;
4. Реалії національного побуту [20: 8].

І.С. Алексєєва пропонує розподілити реалії на три великі групи:

1. Географічні реалії (терміни фізичної географії, ендеміки);
2. Етнографічні реалії (одяг та взуття, будівлі та предмети побуту, національні види діяльності, звичаї, ритуали, ігри, міфологія та культури);
3. Суспільно-політичні реалії [21: 181].

Дослідник Б.І. Рєпін подає класифікацію реалій за предметом, що вони позначають:

1. Побутові реалії (домівка, одяг, прикраси, їжа, напої, родинні відносини, звичаї, ігри, пісні, назви музикальних інструментів);
2. Етнографічні реалії (назви родів та племен);
3. Міфологічні реалії;
4. Релігійні реалії;
5. Ономастика [22: 87].

О.С. Філімонова розподіла англо-шотландські реалії у своїх дослідженнях таким чином:

1. Позначення зовнішності, емоцій, вчинків людини (особистісна сфера);
2. Позначення соціального стану людини (суспільна сфера);
3. Позначення одягу;

4. Позначення тварин [23: 156].

Н.О. Фененко зазначає, що реалія має термінологічний недолік, тому що реалією позначається і предмет, і концепт, і лексема, та пропонує власну класифікацію за тим, що позначає реалія:

1. R-реалії (позначають предмет);
2. C-реалії (позначають концепт);
3. L-реалії (позначають лексеми чи словосполучення) [24: 17].

Подана класифікація, дозволяє з іншого боку поглянути на слова-реалії у порівнянні з класифікаціями за предметним принципом.

З.Г. Прошина і Л.М. Бондарєва розділяють реалії за їх за функціями.

Згідно З.Г. Прошиної, реалії розподіляються на чотири групи:

1. Unique realia (*balalaika, matrioshka*);
2. Analogus (*drug-store*);
3. Similar realia with different functions (*cockoo's call*);
4. Language lacunae of similar notions (*clover-leaf*) [25: 122].

Лінгвістка Л.М. Бондарєва поділила усі реалії на дві групи.

1. Реалії з імпліцитною прагматичною спрямованістю, які звертаються до фонових знань «ідеального» читача;
2. Реалії з експліцитною прагматичною спрямованістю, які супроводжуються авторськими коментарями [26: 17].

Класифікації цих дослідників дають можливість ознайомитись зі світом реалій, але вони не включають у себе всі критерії аналізу. Задля більш повного і глибокого аналізу реалій слід звернутися до наступних дослідників.

Р. П. Зорівчак розглядає реалії за структурною та історико-семантичною ознаками. У структурному плані філологиня виділяє реалії-одночлени (укр. вечорниці, кобзарювати; англ. a sheriff, a maupole), реалії-полічлени номінативного характеру (укр. курна хата, разовий хліб; англ. a banana split, a ticket day) та реалії-фразеологізми (укр. лоби забрити, коло печі поратися; англ. to reach the woolsack, to enter at the Stationers' hall) [8: 71].

З історико-семантичного погляду вона виділяє реалії при існуючих референтах (укр. коломийка, постолы, яворівка; англ. a baby-sitter, Harley Street doctor) та історичні реалії – семантичні архаїзми, які не мають референтів, тому втратили життєздатність. Для історичних реалій крім національного характерний ще хронологічний колорит (укр. щезник, смерд, згінні дні; англ. the Black and Tans, an ale-conner) [8: 70].

С. Влахов та С. Флорін запропонували власну найбільш детальну класифікацію, яка дозволила розглянути реалії з різних кутів, а також розділити їх за конотативним значенням.

За класифікацією вчених, усі реалії розподіляються на географічні (об'єкти фізичної географії та метеорології, назви географічних об'єктів, пов'язаних з людською діяльністю, назви ендеміків), етнографічні (побут, праця, мистецтво та культура, етнічні об'єкти, міри та гроші), суспільно-політичні (адміністративно-територіальний устрій, органи та носії влади, суспільно-політичне життя, військові реалії) [13: 51]. У площині однієї мови дослідники виділяють власні реалії (споконвічні слова у даній мові) та чужі реалії (запозичення або транскрибовані реалії іншої мови). У площині пари мов виділяються зовнішні (реалії, чужі для обох мов) та внутрішні (реалії, які належать до однієї з пари мов) [13: 58]. За часом реалії розподіляють на сучасні та історичні [13: 65].

Детальна класифікація Влахова та Флоріна дозволяє найглибше і найбільш точно проаналізувати такі важливі для кожної мови одиниці як реалії, адже вона включає в себе предметний, місцевий та часовий поділи.

1.3 Місце і роль лінгвокультурних реалій у художньому дискурсі

Слова-реалії є важливою темою для дослідження з огляду на їх роль у художніх творах. «Національно-культурна семантика таких мовних одиниць, які

зустрічаються у творі, дозволяє проникнути у культуру носіїв мови, у їх фоніві знання, обов'язково присутні в свідомості учасників комунікації і в значному ступені визначаючі сенс висловленого» [18: 5]. Для повного сприйняття тексту, читачу не достатньо лише розуміти пряме значення кожного слова у реченні, важливо відчувати сенс слова у конкретному контексті. Кожний письменник має неповторний стиль і вкладає особливе значення у вжиті слова. За ствердженням Е. Меднікової, художній твір має на читача певний вплив, бажаний ефект саме через зміст розкриття в новому ракурсі. [19: 186]

Художній переклад – це один із найважливіших та найбільш складних напрямків перекладу у сучасній літературі. Від перекладацької інтерпретації залежить характер сприйняття перекладеного тексту читачем. Читач сприймає текст таким чином, як його трансформував перекладач, а отже перекладач, як і автор оригінального тексту, має бути митцем. Перекладений твір є цікавим та успішним тільки за умови, якщо перекладач зумів передати всю колористику та реалії оригінального тексту. Перекладач має повторити усі етапи створення художнього твору, щоб іншомовний літературний текст став витвором мистецтва і в перекладеному варіанті. У процесі перекладу перекладач має демонструвати культурну компетенцію, щоб відтворити специфіку культури у перекладеному тексті. Художній переклад передбачає не тільки досконале володіння мовою оригіналу, а й розуміння культурних особливостей країни і мови автора твору. Від перекладача вимагається вміння знайти спільні особливості своєї культури та культури іншої країни, аби читач зміг відчувати себе частиною історії у творі.

Художній переклад прози чи поезії є мистецтвом, творчістю. Художній переклад повинен містити у собі атмосферу сюжету, оригінальний стиль автора. Тому основним завданням, яке стоїть перед перекладачем творів художньої літератури, є збереження ідіостилу. Ідіостиль (індивідуальний стиль) – це особлива побудова речення, яка притаманна кожному письменнику, подібно до тієї незмінної форми, в яку він виливає всі думки, які хоче висловити. [20: 37].

Художній переклад є одним із найбільш яскравих проявів між літературної та міжкультурної взаємодії, він є національно-культурним посередником між країнами. Переклад має повністю розкривати характер твору, передавати авторську оригінальність та не містити навмисних змін для полегшення читацького сприйняття. Перекладачу важливо передати те саме враження, яке він отримав читаючи оригінал. На думку Р. Мін'яра-Белоручева, головна відмінність художнього перекладу від інших видів перекладу – це неможливість спиратися в мовній діяльності переважно на репродукцію [21: 176].

Висновки до розділу 1

Слова-реалії є складним та водночас цікавим лінгвістичним явищем, а їх дослідження – актуальним завданням. Вони є невід'ємною частиною історичних та класичних романів, а розуміння їх значення необхідне для успішного сприйняття твору. Багато романів минулих століть різних країн насичені словами, які вже не вживаються, але саме вони допомагають зрозуміти краще певну історичну епоху, а також культуру, національні особливості та історію певного народу. Завдяки їм читач може почути і відчувати те, що хотів сказати автор твору, саме вони є характерною особливістю різноманітних авторських стилів та однією з рис впізнаваного почерку кожного автора.

Переклад таких лінгвістичних одиниць вимагає розуміння епохи написання твору і культури країни, де відбуваються події у творі. Перекладач має бути обізнаним з дійсними реаліями часів автора твору. Кожне слово несе особливе значення та забарвлення для конкретного контексту, і перекладач має донести оригінальний посил автора, не зіпсувавши твір непотрібним «співавторством». Основне завдання, яке стоїть перед перекладачем, полягає в ретельному аналізі оригіналу та найбільш чіткій передачі оригінального колориту слів-реалій. Обрання найвлучнішого із способів перекладу залежить від досвіду та професіоналізму перекладача, його особливого відчуття твору.

Талановитий переклад має залишити у читача те саме враження, яке викликав би твір прочитаний в оригіналі.

РОЗДІЛ 2

«РЕАЛІЯ» ЯК ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ПРОБЛЕМА

2.1 Феномен «реалії» у світлі перекладознавства

Мова є вираженням культури і індивідуальності її носіїв, що, в свою чергу, створює проблеми, пов'язані з перекладом культурних реалій, коли відсутня еквівалентність між двома мовами і культурами [17: 28]. Переклад реалій – частина великої і важливої проблеми передачі національної та історичної своєрідності, яка сходить, ймовірно, до самого зародження теорії перекладу як самостійної дисципліни. Дослідниця В. А. Вернигорова запевняє, що цю проблему в тій чи іншій мірі розглядали всі теоретики перекладу [4: 164].

Поняття «переклад реалій» достатньо умовне: реалія, як правило, неперекладна (в словниковому порядку). Так, С. Влахов вважає, що реалії виступають неперекладними елементами тексту [6: 5]. Частіше за все, реалія передається при перекладі за допомогою контексту. А. В. Федоров писав, що «немає такого слова, яке не могло б бути перекладене іншою мовою, хоча б описово, тобто поширеним поєднанням слів цієї мови» [13: 182].

Проблеми перекладу є базовими в міжкультурних відносинах. Теорія неперекладності довгий час вважалася аксіоматичною. Ряд вчених вважає, що існують явища, непередавані повністю іншою мовою [12: 15]. Однак численні приклади практик перекладу доводять зворотне.

Колорит реалії є головною складністю при передачі іншою мовою. Базуючись на «принципі взаємної перекладності як головної властивості будь-якої пари мов» [8: 184], ми вважаємо, що реалія перекладна. По суті, проблема полягає не в складності передачі окремих відрізків тексту, але в «передачі національної своєрідності оригіналу, його особливого забарвлення, пов'язаного з національним середовищем, де він створений» [12: 352].

Проблема реалій була розглянута в роботах таких відомих перекладознавців, як С. Влахов, С. Флорін, В. Н. Комісарів та інших [9: 3]. Болгарські дослідники С. Влахов і С. Флорін у своїй роботі «неперекладне у перекладі» [6] докладно описали цей феномен.

Реалія, на їхню думку, є маркером діади «свій-чужий», тобто її наявність у вихідному тексті, яка конотативно об'єднує людей за національною, соціальною ознакою, нерозривно пов'язана з культурою певного народу, а тому специфічна і культурно обумовлена. Для «своїх», реалія загальновідома і загальноживана, для «чужих», тобто тієї лінгвокультури, в якій відсутнє це явище, перекладач повинен передати сутність, не маючи відповідних лексем.

Але в ряді випадків для тієї чи іншої реалії в мові є поодинокі відповідності («House of Commons» – «Палата громад») «Одинична відповідність означає, що в більшості випадків ця одиниця вихідної мови перекладається однією і тією ж одиницею мови перекладу» [3: 175].

Реалії – об'єкти, специфічні для певної культури (їжа, одяг, свята, традиції і т. д.) і чужі для іншої. Словом «реалія» позначається як об'єкт дійсності (референт), так і сама лексема, що його позначає (слово або словосполучення).

Різниця між реалією і терміном хитка, найнадійніше відрізнити реалії по історично сформованому, місцевому забарвленню, характеру літератури (в художній літературі реалії виступають в якості передачі місцевого колориту, в науковій же сфері ті ж реалії розглядаються в якості термінів), а також за контекстом.

С. Влахов виокремлює різні види реалій: локальні (лексика обласних говорів), національні (діалектизми) [6: 15]. Загалом, це явище дуже неоднорідне і тлумачиться різними дослідниками з різних сторін.

Реалія і позамова дійсність мають прямий взаємозв'язок, так як лексема, що відображає реальну ситуацію, а не тільки сам об'єкт, потребує коментування для правильного і повноцінного розуміння.

Тут важливий цілий спектр складових: від врахування фонових знань адресата, професійних здібностей перекладача при передачі смислів, до знань перекладачем країнознавства, культурології в цілому.

Як правило, перекладачі стикаються з двома основними труднощами передачі реалій: відсутність в мові перекладу еквівалента через відсутність у носіїв цієї мови засобів для її позначення і необхідність передати колорит (конотацію) – національне та історичне забарвлення реалії.

При виборі найбільш відповідного прийому перекладу необхідно приділити особливу увагу місцю, подачі і осмисленню незнайомої реалії в оригіналі. Незнайомою найчастіше є чужа реалія. Автор вводить її в текст художнього твору при описі нової для носія даної мови дійсності, наприклад, у романі з життя певного народу, в певній країні, розповідаючи про чужий для читача побут в тому чи іншому епізоді. Ці незнайомі читачеві оригіналу слова вимагають такої подачі, яка дозволила б сприйняти описуване, відчувши разом з тим той специфічний «аромат чужеземності», характерний місцевий або національний історичний колорит, заради якого і допущені у текст ці сторонні елементи [4:163].

Отже, можна зробити висновок про те, що найбільш вдалим потрібно вважати таке введення в текст незнайомої реалії, яке забезпечило б її цілком природне, невимушене сприйняття читачем без застосування з боку автора особливих засобів її осмислення. Не вимагають здебільшого пояснень і ті реалії, які знайомі читачам. Часто, не потребують пояснення регіональні реалії. Однак у сумнівних ситуаціях перекладач повинен ретельно перевірити, чи існує розглянуте слово в мові перекладу, чи відповідає воно за значенням, яке перекладається у вихідній мові і який його фонетичний і графічний вигляд в мові перекладу.

Дуже часто в міркування письменника і перекладача входить розрахунок на контекстуальне осмислення, на те, що читач зрозуміє введену реалію «за змістом». Нерідкий і випадки переоцінки фонових знань читача, коли автор не пояснює реалію, чужу або свою, але незнайому публіці. Це стосується багатьох

авторів, які пишуть на історичні теми. Очевидно, що читач, який зустрів незнайому реалію в оригіналі, знаходиться в дещо більш сприятливому положенні у порівнянні з читачем перекладу. Деякі письменники розраховують, що читач буде справлятися про значення незнайомого слова в словниках, однак на думку С. Влахова і С. Флоріна, мало ймовірно, щоб читач (не науковий працівник або дослідник), який взяв книгу для задоволення, став шукати в словниках значення певних слів. Подача ж і тлумачення реалій в особливих словниках, коментарях і глосаріях в кінці книги, частини, глави значно ускладнює читання, відриваючи читача від розповіді [4: 163].

При перекладі чужої реалії важливо зберігати її національний колорит, який показує культурну віднесеність реалії до тієї чи іншої країни. «Колорит – це та забарвленість слова, яку воно набуває завдяки приналежності його референта – позначуваного об'єкта – до даного народу, певній країні або місцевості, конкретної історичної епохи, завдяки тому, що він, цей референт, характерний для культури, побуту, традиції, – одним словом, особливостей дійсності в даній країні або регіоні, в дану історичну епоху, на відміну від інших країн, народів, епох» [6: 114]. Велика частина реалій має національним або часовим колоритом, що показує їх унікальність на тлі інших лексичних одиниць.

Вибір шляху перекладу залежить від декількох передумов: від характеру тексту, від значущості реалії в контексті, від характеру самої реалії, від самих мов і від читача перекладу (у порівнянні з читачем оригіналу).

Особливу складність викликає, як правило, переклад історичних реалій. Слід пам'ятати про те, що про історичні реалії говорять зазвичай не як про специфічну групу лексики, а скоріше з урахуванням історичної віднесеності реалій до тієї чи іншої епохи, не знімаючи з уваги їх предметного змісту, який пов'язує їх з відповідними рубриками предметної класифікації [4: 163].

В. А. Вернігорова вважає, що переклад історичних реалій – це по суті передача історичної забарвленості цих слів на додаток до їх матеріального змісту та інших видів конотації [4: 163].

Історично забарвлені реалії часто зустрічаються серед військових реалій: слова, що позначають військові об'єкти або терміни. Історичні реалії перекладач може зустріти і у старих авторів (умовно кажучи, в архаїчних творах), і в творах сучасних письменників, які малюють далеке або близьке минуле, – архаїзованих. Відмінності між тими та іншими вимагають і різного підходу при перекладі реалій в них.

А. В. Федоров дуже чітко визначив мету перекладу архаїчного твору: «ознайомити сучасного читача з літературним пам'ятником, який в момент свого створення, тобто для читача своєї епохи, теж був сучасним» [13: 359].

Таким чином, збереження історичних реалій при перекладі архаїчного твору в манері розповіді не відповідає б намірам майстра давнини, який описує свою дійсність. В архаїзованому творі автор, навпаки, навмисно вводить в текст історичні реалії, і заміна їх більш нейтральними відповідностями існувала б врозріз з його намірами.

Очевидно, що при перекладі історичних реалій перекладач може включити в свій арсенал багато різних видів «лінгвістичної зброї», починаючи з транскрипції і закінчуючи застарілими словами своєї мови.

Одне з головних завдань перекладача полягає в максимально повній передачі змісту оригіналу. Відмінність у системах мови оригіналу та мови перекладу та особливості створення текстів на кожній з цих мов різною мірою можуть обмежувати можливість повного збереження в перекладі змісту оригіналу. Завдання перекладача – як можна повніше відтворити інформацію, яка міститься в оригінальному тексті, для чого він повинен володіти фоновими знаннями, якими володіють «носії» вихідної мови [4: 164]. Тому успішне виконання функцій перекладача передбачає всебічне знайомство з історією, культурою, літературою, звичаями, сучасним життям та іншими реаліями народу, що говорить на вихідній мові. Іншими словами, основною вимогою до повноцінного перекладу є знання перекладачем реалій або конкретних умов життя і побуту країни вихідної мови.

На підтвердження вищесказаного, В. А. Вернигорова цитує відомого перекладача А. Л. Андреса: «у мистецтві перекладу, як і в будь-якому іншому мистецтві, не може бути готових еталонів, певних правил і рішень раз і назавжди. Не може бути єдиного рішення і в питанні про те, чи повинен перекладач, перевиражаючи твір, відокремлений від нас відомою історичною дистанцією, дати відчутти сучасному читачеві цю дистанцію і якою мірою він повинен це робити» [цит. за 4: 164].

2.2 Перекладацькі стратегії і тактики при відтворенні реалій

Деякі дослідники відносять реалії до понять безеквівалентної лексики, що означає, що реалії не підлягають перекладу. Але так як реалії часто відіграють важливу роль у вихідному тексті, то їх переклад є однією з умов адекватності перекладу.

Існують такі основні труднощі при перекладі реалій: відсутність у мові перекладу еквівалента через відсутність у культурі носіїв цієї мови предмета, позначуваного цією реалією, і необхідність, поряд з предметним значенням реалії, передавати її національне і історичне забарвлення [6: 89]. Однак деякі реалії мають в мові перекладу поодинокі відповідності, що стали нормою. Це означає, що в більшості випадків ця одиниця вихідної мови перекладається однією і тією ж одиницею перекладу, закріпленою в словнику. Зазвичай це відноситься до назв географічних об'єктів, територіального та соціального поділу, сфери політики.

Прийоми перекладу реалій зводяться до чотирьох основних випадків:

1. Використання перекладацької транслітерації та транскрипції;
2. Створення нового або складного слова на основі вже існуючих в мові елементів;
3. Уподібнення, яке уточнюється за допомогою контексту;
4. Гіпонімічний переклад (родо-видова заміна понять).

Кожен раз, стикаючись з іншомовною реалією в тексті, перекладач повинен дотримуватися наступної стратегії. Спочатку, слід з'ясувати, яке місце займає реалія в контексті оригіналу, наскільки вона важлива для розуміння всього тексту в цілому, які засоби використовує автор, щоб читач зміг зрозуміти її конотативний і семантичний зміст. І тільки після цього, перекладач вибирає спосіб перекладу реалії. Незнайома (чи чужа) реалія – це зазвичай поняття, описуване в тексті, незнайоме для носія даної мови, поняття, яке описує чужу культуру, дійсність. Знайомі реалії, навпаки, не потребують будь-яких пояснень, оскільки вони не викликають труднощів у розумінні для носія цієї культури. Те ж відноситься і до інтернаціональних реалій, оскільки вони досить поширені, і у носіїв різних мов вже склалася певні уявлення культурної віднесеності таких реалій.

Найбільш поширеними в перекладі засобами осмислення реалії є наступні:

1. Графічне виділення реалії на фоні всього тексту (лапки, курсив, жирний шрифт), але цей спосіб дозволяє тільки привернути до неї увагу, але не донести її зміст до свідомості читача;
2. Розвиток змісту реалії (тобто додавання уточнюючих слів, які показуватимуть предметну віднесеність реалії до тієї чи іншої групи);
3. Вживання поряд з реалією її нейтрального синоніма або родового поняття в якості програми;
4. Пояснення в самому тексті, взяте в дужки, виділене комами або тире;
5. Пояснення у виносці внизу сторінки;
6. Тлумачення реалії у коментарях або списках в кінці книги [6: 69–86].

Однак більшість із наведених способів пояснення реалії характерні не для художнього твору, а для публіцистичного, оскільки при перекладі художнього тексту (особливо, розрахованого на дитячу аудиторію) перекладачі намагаються не перевантажувати текст додатковими поясненнями і посиланнями, особливо, якщо реалія зустрічається один раз і не впливає на загальне розуміння твору.

Головною складністю при перекладі реалій є відсутність предметів і понять, що позначаються даними реаліями, в культурі мови перекладу. В результаті перекладач повинен використовувати необхідні перекладацькі трансформації при передачі чужих реалій в тексті рідною мовою. Такі трансформації можна визначити, як «різноманітні міжмовні перетворення, які здійснюються для досягнення перекладацької еквівалентності («адекватності перекладу») всупереч розбіжностям у формальних і семантичних системах двох мов» [3: 190].

З точки зору В. Комісарова, основними способами передачі реалій з однієї мови на іншу є наступні п'ять способів:

1. Відповідності-запозичення, які були отримані при використанні транскрипції або транслітерації. Такі реалії зберігають оригінальну форму або вимову.

2. Відповідності-кальки, коли морфеми слова або частини словосполучення були перекладені дослівно;

3. Відповідності-аналоги, слова які найбільш близько передають значення вихідної реалії, при цьому зазвичай позбавлені національної забарвленості. Зазвичай можуть використовуватися тільки в конкретному контексті;

4. Відповідності-лексичні заміни, які утворюються в процесі перекладацьких трансформацій;

5. Опис – найбільш детально розкриває сенс реалії. Використовується, коли немає можливості використовувати інші способи [9, с. 148—150].

Слід зазначити, що аналоги реалій, вжиті кілька разів, досить часто стають звичайними і часто вживаними в мові перекладу. У разі застосування реалій-словосполучень можна говорити про створення нових фразеологічних зворотів. Якщо розглядати безеквівалентні одиниці як граматичні структури, в цьому випадку можна виділити наступні три способи перекладу реалій українською мовою:

1. Нульовий переклад, коли граматична одиниця опускається в тексті перекладу або замінюється лексичною;

2. Наближений переклад, коли граматична одиниця має лише частковий аналог в тексті перекладу;

3. Трансформаційний переклад, коли граматична одиниця піддається різним трансформаціям. Застосування трансформаційної теорії в області передачі реалій можливе і в умовах передачі лексичної форми реалії.

Серед перекладацьких трансформацій, частіше використовуються наступні:

1. Конверсія – спосіб перекладу, при якому граматична одиниця в оригіналі перетворюється в одиницю мови перекладу з іншим граматичним значенням. При конверсії будь-яка граматична одиниця вихідної мови може замінюватися граматичною одиницею мови перекладу: це може бути і морфема, частина мови, член речення, і ціле речення.

2. Уподібнення – надання загальних граматичних властивостей різним граматичним формам у вихідній мові та мові перекладу. Цей спосіб перекладу використовується в разі відсутності граматичної форми, вжитої у вихідному тексті, в мові перекладу.

3. Антонімічний переклад – заміна негативної структури вихідного тексту позитивною структурою мови перекладу, або навпаки. Також заміна одиниці вихідної мови може бути заснована не тільки в її структурі, але і в семантиці.

4. Розгортання, коли синтетична форма переходить в аналітичну. Тобто, при передачі декількох граматичних значень використовуються кілька окремих граматичних елементів.

5. Стяжіння, що полягає в компресії граматичної форми при перекладі. Стяжінню піддаються найчастіше форми дієслова, фразові дієслова і т.д [9: 178].

О. Д. Швейцер додає такий спосіб передачі реалії, як гіперонімічна трансформація, яка являє собою прийом перекладу, при якому на першому місці стоїть не сама реалія, а її функціональна роль у тексті, наприклад, відображення експресії контексту [14: 180].

Найбільш поширеними прийомами перекладу реалій є:

1. Транскрипція і транслітерація. При транскрипції за допомогою мови перекладу передається звукова форма реалії, а при транслітерації – графічна. Найчастіше ці способи застосовуються при передачі власних назв, географічних назв. Цей спосіб передачі реалій є найекономічнішим і максимально коротким, дозволяє максимально точно передати національний колорит реалії. Але водночас смисловий зміст відходить на другий план. А якщо транскрипція і транслітерація є переважними способами перекладу, то це може призвести до перевантаження тексту реаліями, що утруднить його розуміння читачем. У художньому тексті даний вид перекладу найчастіше використовується разом з поясненням в самому тексті або у виносці.

Слід зазначити, що транскрипцію, як і будь-який інший прийом, слід використовувати з обережністю, так як в деяких випадках передача забарвлення може відсунути на другий план передачу смислового змісту реалії.

Велика кількість транскрибованих слів може призвести до перевантаження тексту реаліями, яка не зближує читача з оригіналом, а навпаки, віддаляє від нього.

У деяких випадках необхідно поєднувати транскрипцію з додатковими засобами осмислення, зокрема це стосується перекладу реалій, які є «хибними друзями перекладача». У цю групу, наприклад, входять «...назви заходів, величин вимірювання, які співзвучні у вихідній мові і мові перекладу, але не збігаються за кількістю». Наприклад, перекладаючи «*Pfund*» (500 гр.) українською мірою «*фунт*» (409,5 гр.), бажано у виносці вказати цю різницю.

Застосування транслітерації при передачі реалій досить обмежене, про неї можна говорити при перекладі понять, що стосуються, в основному, суспільно-політичного життя та імен власних: укр. «*сарафан*» – англ. «*sarafan*», англ. «*London*» – укр. «*Лондон.*» До того ж слід зазначити, що в деяких випадках важко відрізнити транскрипцію від транслітерації внаслідок відносної схожості цих прийомів.

2. Створення нового/складного слова

Цей метод застосовується в разі, якщо транскрипція (або транслітерація), з якихось причин не бажана або не можлива. Введення неологізму – найбільш адекватний (після транскрипції) шлях збереження смислового змісту і забарвлення реалії: шляхом створення нового слова (або словосполучення) іноді вдається домогтися майже того ж ефекту. Ці нові слова можуть бути, в першу чергу, кальки і полукальки.

3. Калькування. Калькування – прийом перекладу, при якому «складові частини безеквівалентної лексичної одиниці замінюються їх буквральними відповідностями в мові перекладу» [11: 168]. Кальки дозволяють передати на МП реалії «при максимальному збереженні семантичного змісту» [8: 88]. Кальки широко поширені в областях зі змішаним етнічним складом країни, однак такий принцип не завжди дотримується. Калька може отримати певне поширення в мові, однак при цьому залишаючись екзотичною для тієї чи іншої місцевості, оскільки відповідний їй денотат є чужорідним для даної культури.

Цей спосіб має на увазі прямий переклад слова (або складових складного слова) згідно з усталеними нормами. При використанні цього способу перекладу зберігається семантика вихідного слова, але втрачається національний колорит, так як слова передаються засобами мови перекладу. Даний спосіб перекладу використовується в тому випадку, якщо реалія не грає ключової ролі в розумінні тексту.

Внаслідок відмінностей лексико-семантичних систем, кальки не завжди сприймаються носіями мови, як звичні, і які відповідають нормам цієї мови. При використанні цього прийому, необхідно приймати до уваги культурний компонент слова, який не повинен бути втрачений або замінюватися компонентом іншої культури.

При створенні кальки перекладач повинен враховувати те, що переклад не повинен втратити свою національну забарвленість, свою унікальність і тим більше, замінюватись існуючим компонентом іншої культури.

Асиміляція кальки – явище надзвичайно складне, що підлягає розгляду у діахронічному плані і обумовлене не тільки внутрішньомовними, але і цілою низкою культурних і соціальних факторів [9: 21].

4. Переклад з використанням функціонального аналога. Перекладач підбирає відповідне за змістом слово (словосполучення), якщо у одиниці вихідної мови немає точного аналога в мові перекладу. При цьому аналог мови перекладу повинен викликати у носія ті ж асоціації, що і у носія вихідної мови. Однак при цьому способі перекладу, як і при попередньому, втрачається національний колорит реалії.

5. Описовий переклад. Сутність цього способу полягає в розкритті значення лексичної одиниці іноземної мови за допомогою розгорнутих словосполучень. Цей спосіб є досить громіздким і неекономним. Однак за допомогою даного способу можна детально описати сутність реалії.

Для перекладу безеквівалентного слова використовується опис, що розкриває значення безеквівалентного слова за допомогою розгорнутого словосполучення [7: 181]. Цей прийом перекладу повністю виключає нерозуміння реалії, яке може виникнути при транслітерації, транскрипції, кальці, але недоліком виступає той факт, що реалія повністю втрачаючи свою національно-культурну забарвленість (non-reader – дитина, яка насилу опановує навичками читання).

6. Трансформаційний переклад. Перекладач перебудовує синтаксичну структуру речення, вдаючись до лексичних замінів, змінюючи частину мови вихідного слова.

7. Опущення реалії в перекладі. Цей спосіб використовується, якщо у реалії відсутній досить близький за значенням еквівалент в мові перекладу, і сама реалія не грає важливої ролі в тексті [10: 179].

8. Освоєння. До даної групи прийомів перекладу реалій можна також віднести освоєння – надання слову вигляду рідного для мови перекладу на основі матеріалу, вже наявного у вихідній мові

9. Створення семантичного неологізму. Прийомів створення перекладачем семантичного неологізму, тобто слова або виразу, що дозволяє зрозуміти смисловий зміст переданої реалії.

10. Уподібнюючий переклад. Даний спосіб перекладу вживається досить часто, наприклад, дуже поширений підбір функціонального еквівалента, який викликає у читача перекладу такі ж асоціації, як і у читача вихідного тексту.

11. Контекстуальний переклад. Цей прийом схожий за своїм принципом з уподібнюючим перекладом і протиставлений словниковому, оскільки переклад слова при використанні цього прийому може мати відповідності, що відрізняються від наведених у словнику. У даному випадку основною орієнтацією перекладача служить контекст, тому сам спосіб «полягає в заміні словникової відповідності при перекладі контекстуальним, логічно пов'язаним з ним контекстом». Ілюстрацією такого прийому може служити переклад фрази «Вибачте, але ми не можемо подати Вам ні консоме, ні профітролі, ні фльоранси. У нас немає італійської кухні» висловом «I'm sorry, but we don't have the dishes you have ordered». Основним недоліком такого перекладу є повне зникнення реалії як носія певного національного колориту.

При такому підході замість перекладу лексичного значення перекладається системне, реляційне, контекстуальне значення, яке, очевидно, не може бути знайдене в словнику. Цей варіант є найкращим, коли перекладач вважає контекст домінуючим фактором в даному повідомленні [15: 94-96].

12. Гіпонімічний переклад. Гіпонімічний переклад являє собою заміну видового поняття на родове, тобто передачу реалії певною мовною одиницею, що має більш широке значення. По своїй суті це прийом генералізації, який отримав досить широке застосування. Він дозволяє відмовитися від транскрипції і зробити заміну понять, різниця між якими в умовах даного контексту незначна [10: 179].

13. Прийом перенесення, поряд з транслітерацією і транскрипцією відносяться до інтерлінеарного способу перекладу, тобто перекладу, здійснюваного за формально-структурних відповідностей [3]. Цей прийом

використовується досить часто, так як основною причиною його популярності серед перекладачів можна назвати загальновідомість і впізнаваність. Однак, прийомом перенесення не потрібно зловживати, оскільки необхідно враховувати кінцевого реципієнта. Досить часто прийом перенесення комбінують з прийомом додавання (Time – журнал Time).

Вибір того чи іншого способу перекладу реалії залежить від:

1. Стилю тексту;
2. Від місця реалії в контексті твору;
3. Від місця реалії в лексичних системах вихідної мови та мови перекладу;
4. Від словотворчих можливостей і мовної традиції обох мов;
5. Від адресатів тексту [18: 92].

Реалія може увійти в мову перекладу, стати частиною його лексичного складу. В цьому випадку існують два варіанти подальшого розвитку: одні реалії починають підкорятися граматичним правилам цієї мови, тобто отримують рід і здатність змінюватися за відмінками і числами. Інші, завдяки своїй формі, що відрізняється від форми, притаманній словам мови перекладу, приживаються важче і залишаються в категорії невідмінюваних. Той чи інший спосіб входження реалії в мову залежить, перш за все, від її вживаності і від того, яке поняття вона позначає. Якщо реалія була введена для найменування абсолютно нового, відсутнього в даній мовній системі поняття, то вона швидше увійде в лексичний склад мови. Але реалія може входити в мову і як додаткове найменування вже наявної реалії [6: 118].

У плані змісту відмінною порівняно з іншими словами рисою реалії є характер її предметного змісту – зв'язок референта (позначуваного реалією предмета), поняття – з народом чи з іншою соціальною групою, з одного боку, та історичним тимчасовим відрізком, з іншого. Звідси – відповідний національний і часовий колорит [6: 150].

У плані вираження питання про відмінності між реаліями і нереаліями полягає в наступному. По-перше, не всі поняття, явища, відносини, пов'язані з даною епохою або з даним народом, можна висловити за допомогою одних

реалій. По-друге, реаліями можуть бути не тільки слова, а й фразеологічні одиниці [6: 163].

Фразеологічні одиниці також можна віднести до реалій. «У деяких випадках вживання фразеологізму у вихідному тексті будується на використанні можливостей національно-культурного колориту, наприклад, для побудови художнього або публіцистичного образу» [10: 133]. Отже, з'являється проблема адекватного перекладу фразеологізмів. Як і при перекладі реалій-слів, існує кілька способів перекладу фразеологічних одиниць.

1. При перекладі фразеологічних одиниць-реалій може бути підібраний абсолютний еквівалент. Але це досить рідкісний випадок, можливий лише тоді, коли фразеологізми і в мові оригіналу та в мові перекладу містять інтернаціональну реалію. Або цей фразеологізм присутній в декількох мовах, оскільки є перекладом фрази з мертвої мови. У цьому випадку можуть бути присутніми певні відмінності у фразеологізмах в плані вираження.

2. Використання еквівалента з максимально близьким планом змісту. У разі, коли наявність національного або тимчасового колориту не має великого значення в тексті перекладу, реалія мови оригіналу може замінюватися реалією мови перекладу. Цей спосіб використовується, коли важливий план змісту.

3. Використання нейтрального по колориту слова або словосполучення, якщо в мові перекладу відсутній еквівалент. Але при використанні даного способу перекладу загубиться конотативне значення фразеологізму, яке було присутнє в тексті оригіналу.

4. Послівний переклад з поясненням у виносці. Даний спосіб дозволяє зберегти національний колорит фразеологізму. Але в цьому випадку план змісту буде переданий не повністю.

5. Наведення фразеологізму мовою оригіналу з перекладом і поясненням у виносці. Такий прийом перекладу використовується в основному в публіцистичній літературі. У художньому тексті він може бути застосований, щоб вказати на іноземне походження героя.

6. Використання напівкальки із заміною національно-специфічного компонента. У цьому випадку створюється нова для мови перекладу фразеологічна одиниця. При цьому використовується матеріал мови оригіналу.

З цього можна зробити висновок, що вибір перекладачем того чи іншого способу перекладу реалії залежить від поставленого перед ним завдання: збереження національного колориту мовної одиниці з можливими неточностями в плані змісту або передача значення реалії при втраті колориту. Отже, зустрічаючи реалію у вихідному тексті, перекладач постає перед вибором: що важливіше в даному випадку – план або план вираження.

Висновки до II розділу

Переклад реалій – важлива проблема сучасних перекладачів. Існують різні думки про те, чи є можливо виконати переклад цього феномену. Так, одна група перекладачів схиляється до того, що переклад реалії не можливий. Інші ж вважають, що реалію можна передати засобами рідної мови.

При перекладі феномену реалії, перекладачі стикаються з двома основними труднощами:

1. Відсутність еквівалента в мові перекладу через відсутність у носіїв цієї мови засобів для її позначення;
2. Необхідність, поруч з предметним значенням (семантикою) реалії, передати і колорит (конотацію) – її національне і історичне забарвлення.

Обираючи найбільш відповідний прийом для передачі реалії, перекладачеві варто приділити увагу місцю, подачі і осмисленню реалії в тексті оригіналу. Також, важливим фактором перекладу є передача національного колориту реалії – забарвленості слова, якого воно набуває через приналежність до певного народу, країни, місцевості, епохи, культури, побуту, тощо.

В ході дослідження, ми зробили висновок про те, що вибір перекладачем способу перекладу залежить від завдання, яке він поставив: так, перекладач може передати значення реалії, опустивши при цьому її колорит, або навпаки,

передати в тексті колорит, при цьому втративши (частково чи повністю) значення реалії.

Ми змогли виокремити наступні способи перекладу реалій: 1. Транскрипція і транслітерація; 2. Створення нового/складного слова; 3. Калькування; 4. Переклад з використанням функціонального аналога; 5. Описовий переклад; 6. Трансформаційний переклад; 7. Опущення реалії в перекладі; 8. Освоєння; 9. Створення семантичного неологізму; 10. Уподібнюючий переклад; 11. Контекстуальний переклад; 12. Гипонімічний переклад; 13. Прийом перенесення

РОЗДІЛ 3
ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ В
УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ РОМАНУ Ч. ДІКЕНСА
«ПРИГОДИ ОЛІВЕРА ТВІСТА»

Третій розділ присвячено практичному дослідженню особливостей відтворення реалій в українськомовних перекладах роману Ч. Дікенса «Пригоди Олівера Твіста». Буде схарактеризовано лінгвокультурні реалії Англії першої половини ХІХ століття, на основі відібраного ілюстративного матеріалу буде наведено типологію лінгвокультурних реалій Англії першої половини ХІХ століття. Також, ми здійснимо перекладацький аналіз способів відтворення реалій в українськомовних перекладах роману Ч. Дікенса «Пригоди Олівера Твіста».

3.1 Лінгвокультурні реалії Англії першої половини ХІХ століття. (На матеріалі творчості Ч. Дікенса)

Чарльз Дікенс – знаменитий майстер оповіді. Його твори мають логічну побудову, для них характерними є єдність стилю і загальної композиції. Твори автора яскраво характеризують його індивідуальний стиль.

Лексика творів Ч. Дікенса характеризується різноманітністю та багатством стильових елементів, характерних для ідіостилю автора лексичних одиниць, лінгвокультурної лексики.

Чарльз Дікенс в своїх творах яскраво змальовував культуру свого народу. Так, за його творами можна простежити культурні особливості Англії XIX століття. Для автора, культура і мова – взаємопов'язані. Мова творів Ч. Дікенса, як один з продуктивних способів репрезентації культури є хранителем національної культури народу, історично сформованої і переданої системи уявлень про світ та інформації про нього. Твори автора характеризуються використанням великої кількості лінгвокультурних реалій, які включають імена видатних діячів, подій, артефактів, традицій своєї культури. В текстах Ч. Дікенса, лінгвокультурні реалії стають символічними фігурами, що забезпечують ідентичність соціуму, в них втілюється, кристалізується багатовіковий шлях, пройдений даними народом.

Так, в ході аналізу лінгвокультурних реалій Англії XIX століття в творах автора, можна зустріти приклади назв географічних об'єктів, реалії, характерні для побуту, а саме, назви їжі, напоїв, медикаментів, атрибутів одягу, аксесуарів, назви житла, меблів, посуду, транспорту.

Серед реалій в творах про Англію першої половини XIX можна зустріти такі, що описують людей, їх соціальний статус, емоції та соціальні явища, професії, знаряддя праці. Також, можна зустріти автентичні назви свят та ігор. Часто зустрічаються найменування міри і грошових одиниць. Також, в текстах творів, автор згадує назви органів і носіїв влади Англії першої половини XIX, її політичні організації та політичних діячів.

Переклад реалій в творах Чарльза Дікенса представляє певну складність для перекладачів. Тісний зв'язок асоціативних реалій з духовною культурою народу і його мовою часто змушує перекладачів вдаватися до підрядкових коментарів, описового перекладу, пояснень, що вводяться в перекладний текст. Реалії Англії першої половини XIX в творах Ч. Дікенса незаперечно свідчать,

наскільки глибоко мовні факти сягають корінням в народну мову, національну культуру.

3.2 Типи реалій в романі Ч. Дікенса «Пригоди Олівера Твіста»

В ході аналізу лінгвокультурних реалій Англії першої половини 19 ст., ми класифікуємо реалії, виокремлені в романі Ч. Дікенса «Пригоди Олівера Твіста». На сьогоднішній день існує кілька класифікацій реалій, запропонованих різними дослідниками (С. Влахов та С. Флорін, В. П. Берков, В. Віноградов, В. М. Крупнов, Г. Д. Томахін, Newmark). При складанні класифікацій вони зазвичай спираються на зміст реалії, її фонову інформацію.

Так, всі лінгвокультурні реалії Англії першої половини 19 ст. ми розподілили на такі тематичні, згідно їх змісту та фонового значення. В основу покладено класифікацію С. Влахова та С. Флоріна:

1. Побутові реалії:

а) їжа, напої, медикаменти і т. д.:

- *gruel*; [Dickens: 7]
- *Daffy*. [Dickens: 15]

Вищенаведені реалії ми віднесли саме до цього класу лексики, тому що вони є специфічними для українського читача, та не мають еквівалентів, які б точно відтворювали їх значення.

б) одяг, аксесуари (включаючи взуття, головні убори тощо):

- *the old calico robes*; [Dickens: 8]
- *cocked hat*; [Dickens: 15]
- *gilt-edged lappel of official coat*; [Dickens: 50]
- *flapped waistcoat*; [Dickens: 54]
- *drab plush knee-breeches*; [Dickens: 54]
- *brown-cloth parish cap*; [Dickens: 19]
- *pair of tortoise-shell spectacles*; [Dickens: 40]

– *corduroy trousers*. [Dickens: 111]

Предмети одягу, взуття, головні убори Англії 19 сторіччя є реаліями, з огляду на те, що в умовах сучасності, більшість назв вже не вживається в літературній мові, отже, вони є специфічними для українського читача, не мають еквівалентів.

в) житло, меблі, посуд та ін.:

– *coal-cellar*; [Dickens: 13]

– *wicket of the garden-gate*; [Dickens: 13]

– *parchment*; [Dickens: 40]

– *inkstand*; [Dickens: 42]

– *snuff-box*; [Dickens: 48]

– *large leathern pocket-book*; [Dickens: 69]

– *knocker*; [Dickens: 74]

– *abode*. [Dickens: 78]

Тематична група лексики, яка включає в себе назви меблів, посуду, інших предметів побуту 19 століття є реаліями, так як їх значення не мають еквівалентів в українській мові.

г) транспорт (засоби та «водії»):

– *trading vessel*; [Dickens: 46]

– *stage-coach*. [Dickens: 107]

Назви транспорту Англії 19 ст. також є специфічними для українського читача, тому ми віднесли їх до класу реалій.

2. Реалії, що стосуються людей:

а) Реалії, що описують людей:

– *pauper old woman*; [Dickens: 5]

– *'Mrs. Thingummy!'*; [Dickens: 7]

– *juvenile offenders against the poor-laws*. [Dickens: 10]

б) Реалії, що описують соціальний статус:

– *Beggar*; [Dickens: 8]

- *The humble, half-starved drudge*;[Dickens: 8]
- *Brat*;[Dickens: 63]
- *charity-boy*. [Dickens: 63]
- в) Реалії, що описують емоції:
 - *and all on 'em dead except two, and them in the wurkus with me*. [Dickens: 6]
- г) реалії, що описують соціальні явища:
 - *Treachery and deception*. [Dickens: 9]

Лексичні одиниці, віднесені в цю тематичну групу, передають особливості людей, їх соціального статусу, емоційного стану. Ми віднесли ці лексичні одиниці до класу реалій, тому що вони не мають еквівалентів в українській мові, тому під час їх перекладу, перекладачеві необхідно застосовувати перекладацькі трансформації для передачі їх змісту.

3. Реалії, пов'язані з різними видами діяльності:

- а) професійна діяльність:
 - *parish surgeon*;[Dickens: 4]
 - *skipper*;[Dickens: 46]
 - *cabin-boy*;[Dickens: 47]
 - *washerwoman*;[Dickens: 66]
 - *mute*;[Dickens: 68]
 - *a corn-factor*;[Dickens: 24]
 - *chimney-sweep*;[Dickens: 31]
 - *coal-heaver*;[Dickens: 71]
 - *surplice*;[Dickens: 79]
 - *post-boys*;[Dickens: 108]
 - *errand-boy*;[Dickens: 140]
 - *overseer*. [Dickens: 7]
- б) знаряддя праці;
 - *black tressels*; [Dickens: 60]

Професій та знаряддя праці 19 ст. є специфічними для сучасних українців, в більшості випадків, вони не мають еквівалентів, отже, ми також віднесли їх до класу реалій, характерних саме для Англії 19 ст.

4. Реалії, які відносяться до культурних явищ:

а) свята, ігри:

- *marbles*. [Dickens: 140]

Культурні явища, притаманні кожному окремому народу, варто також віднести до класу реалій, так як вони не мають засобів еквівалентного перекладу в мовах інших націй. Отже, ми віднесли назву англійської гри до класу реалій.

5. Реалії, які відносяться до тваринного світу:

- *rampacious animal* [Dickens: 11]

6. Реалії, які позначають міри і гроші:

а) одиниці мір:

- *weekly stipend*; [Dickens: 10]
- *two ounces and a quarter of bread*. [Dickens: 25]

б) грошові одиниці:

- *sevenpence-halfpenny*; [Dickens: 10]
- *bob*; [Dickens: 112]
- *magpie*. [Dickens: 112]

Грошові одиниці та одиниці мір в більшості випадків, є характерними тільки для однієї конкретної країни, отже, ми віднесли їх до класу реалій.

7. Реалії, які називають органи і носіїв влади:

а) органи влади:

- *board* [Dickens: 12]

б) носії влади:

- *testimony of the beadle*; [Dickens: 12]
- *relieving officer*. [Dickens: 51]

8) Реалії, які називають політичні організації та політичних діячів:

- *clergyman*;[Dickens: 78]
- *clerk*. [Dickens: 78]

Кожний період часу характеризується власним політичним режимом та найменуванням носіїв влади. Отже, органи влади та найменування її носіїв, назви політичних діячів Англії 19 ст. ми віднесли до реалій.

9) Реалії, які позначають звання, ступені, титули, звернення:

- *nobleman*;[Dickens: 8]
- *left to the tender mercies of churchwardens and overseers*. [Dickens: 8]

Назви титулів, звернень до посадових осіб – унікальні майже в кожній окремій культурі. Саме тому, приклади цієї тематичної групи було віднесено до реалій.

10) Установи та заклади:

- *a workhouse*;[Dickens: 3]
- *Bridewell* [Dickens: 87]
- *a tavern*;[Dickens: 23]
- *cook-shop*;[Dickens: 26]
- *bondage*;[Dickens: 37]
- *shop-front*;[Dickens: 73]
- *public-house*;[Dickens: 109]
- *chandler's shop*. [Dickens: 112]

Назви установ та закладів, які відвідує населення, є різними в кожен період часу. Тому, назви закладів харчування, місць позбавлення волі, тощо, було віднесено до класу реалій.

3.3 Технології відтворення реалій в українських перекладах роману Ч. Дікенса «Пригоди Олівера Твіста»

В ході дослідження, ми виокремили приклади реалій, які було відтворено засобом вибору еквіваленту в українській мові.

1. Еквівалент:

(1) *'She was brought here last night,' replied the old woman, 'by the overseer's order.* [Dickens: 7]

Її принесли вчора ввечері, – відповіла стара, – за наказом наглядача. (ДЧ ПОТ:URL)

Так, реалія overseer має еквівалент наглядач в словнику Multitran (MLT:URL), в тексті перекладу перекладачем застосовано саме такий варіант: *за наказом наглядача.*

(2) *Wrapped in the blanket which had hitherto formed his only covering, he might have been the child of a nobleman or a beggar...* [Dickens: 8]

Ще хвилину тому, загорнутий у ковдру, він міг бути і сином вельможі, і сином жебрака... (ДЧ ПОТ:URL)

За матеріалами словника (MLT:URL), реалія beggar має еквівалентні варіанти перекладу засобами лексем *жебрак*, *безхатько*. В тексті перекладу, було застосовано саме еквівалент жебрак.

(3) *...and he was keeping it in the coal-cellar with a select party of two other young gentleman, who, after participating with him in a sound thrashing,* [Dickens: 13]

...що вели до вогкого й темного підвалу, так званої "кухні", за стіною якої містився вугільний льох. (ДЧ ПОТ:URL)

Реалію coal-cellar було відтворено за допомогою еквіваленту застарілого вжитку Вугільний льох. Саме використанням застарілого еквіваленту, перекладач створює атмосферу 19 сторіччя з лексикою, яка не завжди вживана в сучасних умовах.

(4) *...placed a seat for him; and officiously deposited his cocked hat and can on the table before him.* [Dickens: 15]

... його трикутний капелюх і оздоблений галуном сюртук сяяли в промінні вранішнього сонця, дужою рукою він владно стискав ціпок. (ДЧ ПОТ:URL)

За матеріалами словника (MLT:URL), реалія cocked hat має еквівалентні варіанти перекладу засобами лексем *трикутний капелюх, трикутка*. В тексті перекладу, було застосовано саме еквівалент трикутний капелюх.

(5) ...that the board had that very day arrived at a decision which would exercise the most material influence over all his future fortunes. [Dickens: 12]

...що тим часом рада ухвалить рішення, яке найістотнішим чином вплине на його подальшу долю. (ДЧ ПОТ: URL)

Згідно варіантів перекладу словника (MLT:URL), реалія board має кілька еквівалентів, одним з яких є реалія рада, яку і було застосовано в тексті перекладу.

(6) It was rather expensive at first, in consequence of the increase in the undertaker's bill, [Dickens: 24]

‘Спочатку вона вимагала неабияких витрат, бо рахунок трунаря відразу *виріс* (ДЧ ПОТ:URL)

За матеріалами словника (MLT: URL), реалія undertaker's bill має такі варіанти перекладу, як *рахунок, чек на ім'я власника бюро ритуальних послуг, могильника, трунаря*. Отже, при перекладі, перекладач обрав еквівалент рахунок трунаря.

(7) ...with a cabbage-stalk or two when he had disposed of the two sacks of soot with which the little cart was laden... [Dickens: 32]

...чи дістанеться йому *капустяний качан*, коли він доведе до місця призначення свій візок з двома мішками сажі... (ДЧ ПОТ:URL)

Згідно варіантів перекладу словника (MLT:URL), реалія two sacks of soot еквівалент два мішки сажі, який і було застосовано в тексті перекладу.

(8) And looking about him for the inkstand. [Dickens: 42]

Старий джентльмен облишив шукати чорнильницю(ДЧ ПОТ: URL)

В словнику Multitran (MLT:URL), реалія inkstand має такі еквіваленти, як *прилад для письма, чорнильниця*. Перекладач застосував еквівалент чорнильниця.

(9) *...he would have dipped his pen into it, and signed the indentures...*
[Dickens: 42]

...він умочив би перо, підписав угоду... (ДЧ ПОТ: URL)

Згідно словника (MLT:URL), реалія pen в давнину вживалось в значенні перо. Це можна пояснити тим, що твір, який було перекладено, відноситься до пп. 19 сторіччя, очевидно, що в цей період прибором для письма було перо. Отже, саме з цієї причини перекладач обрав застарілий еквівалент.

(10) *...took counsel together on the expediency of shipping off Oliver Twist, in some small trading vessel bound to a good unhealthy port*[Dickens: 46]

на ...якому-небудь вутлому торговельному суденці в якийсь прославлений, згубний для здоров'я порт. (ДЧ ПОТ:URL)

За матеріалами словника (MLT:URL), реалія trading vessel має один еквівалент, який і було застосовано перекладачем при перекладі: торгове судненце.

(11) *The die is the same as the porochial seal*[Dickens: 58]

Штамп той самий, що й на парафіяльній печатці (ДЧ ПОТ: URL)

Одним з еквівалентних значень реалії die виступає український відповідник штамп, який і було застосовано в українському перекладі.

(12) *...His mother being a washerwoman, and his father a drunken soldier...*[Dickens: 66]

...мати його була праля, а батько — н'яниця-солдат... (ДЧ ПОТ: URL)

Реалія washerwoman має еквівалентне значення в українській мові, яке було застосовано в тексті перекладу – праля.

(13) *'You're a going to be made a 'prentice of, Oliver.* [Dickens: 38]

Тебе, Олівере, віддають у науку. (ДЧ ПОТ:URL)

Реалія prentice має в застарілому вжитку, еквівалент віддати у навчання. Отже, перекладач застосував саме застарілий відповідник так як ми вже зазначали, що його перед перекладачем стояло завдання передати лексику тексту пп. 19 сторіччя.

(14) *....to keep the clergyman waiting.* [Dickens: 78]

...а священик чекає не любить. (ДЧ ПОТ: URL)

За матеріалами словника (MLT: URL), реалія clergyman має такі еквіваленти, як священик, духовний сан, релігійний діяч. Один з цих еквівалентів було застосовано перекладачем при перекладі: священик.

(15) *and the clerk, who was sitting by the vestry-room fire, seemed to think it by no means improbable that it might be an hour or so, before he came.* [Dickens: 78]

...священика там ще не було, а паламар, що сидів біля каміна в ризниці, висловив припущення, що прийде він десь за годину. (ДЧ ПОТ:URL)

Реалія ризниця виступає єдиним еквівалентним значенням реалії vestry-room, отже, перекладач застосував саме цей еквівалент.

(16) *...putting on his surplice as he came along.* [Dickens: 79]

...віддав стихаря паламареві й пішов геть. (ДЧ ПОТ: URL)

Реалія surplice має еквівалент церковного вжитку, який було застосовано в тексті перекладу – стихар.

(17) *...now that his jealousy was roused by seeing the new boy promoted to the black stick and hatband...* [Dickens: 84]

...адже новому учню дісталися чорна патериця й капелюх із стрічкою, а він, перший учень, так і лишився при старому картузі й шкіряних штанях. (ДЧ ПОТ:URL)

Реалія stick була відтворена застарілим еквівалентом в українській мові – патериця.

(18) *that I could smash your head as if a loaded waggon had gone over it.* [Dickens: 101]

розчерепити її так, наче по ній проїхав навантажений віз. (ДЧ ПОТ: URL)

За матеріалами словника (MLT:URL), реалія Waggon має еквіваленти віз, фургон. В тексті, реалію було відтворено за допомогою еквіваленту віз.

(19) *He waited at the bottom of a steep hill till a stage-coach came up, and then begged of the outside passengers* [Dickens: 107]

‘Біля підніжжя крутого горба він почекав, поки над’їде поштова карета, й попросив милостині в пасажирів, (ДЧ ПОТ:URL)

Реалія stage-coach має еквівалентне значення в українській мові, яке було застосовано в тексті перекладу – Поштова карета.

(20) *So, she appropriated the greater part of the weekly stipend to her own use...* [Dickens: 10]

Тим-то більшу частину тижневої платні вона вживала на власні потреби... (ДЧ ПОТ:URL)

В тексті перекладу, спостерігаємо застосування такого варіанту відтворення реалії, як weekly stipend. Лексема stipend має такі словникові значення, як *платня, винагорода за працю; допомога (регулярне); пенсія; оклад; стипендія; грошове забезпечення* (MLT:URL). Отже, в тексті перекладу було застосовано еквівалент.

(21) *He had been crouching on the step for some time: wondering at the great number of public-houses (every other house in Barnet was a tavern, large or small)...* [Dickens: 23]

Довго сидів він отак, зіщулившись під дверима, дивуючись з того, як багато в цьому місті шинків (а в Барнеті що не дім, то шинок чи трактир), мляво стежачи за каретами... (ДЧ ПОТ: URL)

За матеріалами словника (MLT:URL), реалія tavern має еквіваленти *трактир, кабак, таверна, шинок*. В тексті, реалію було відтворено за допомогою еквіваленту трактир та додано значення шинок.

За допомогою еквівалентного перекладу було також відтворено і наступний приклад:

(22) *Proceeding which generally terminated in the landlady’s ordering one of the post-boys who were lounging about....* [Dickens: 108]

...зрештою хазяйка заїзду наказувала якомусь із фореїторів... (ДЧ ПОТ: URL)

В цьому випадку, реалія the post-boys була відтворена шляхом вибору еквіваленту – якомусь із фореїторів.

(23) ...apparently with the ultimated view of thrusting them into the pockets of his corduroy trousers... [Dickens: 111]

...для того, щоб зручніше було тримати руки в кишенях своїх плисових штанів.. (ДЧ ПОТ:URL)

Реалія corduroy trousers була перекладена за допомогою еквіваленту в українській мові –плисові штани.

(24) that is, if we can throw 'em upon another parish, which I think we shall be able to do, if they don't die upon the road to spite us. [Dickens: 4]

...звісно, якщо мені поталанить накинути їх якійсь іншій парафії і якщо вони на зло нам не вріжуть дуба дорогою. (ДЧ ПОТ: URL)

Реалія parish була відтворена шляхом підбору еквіваленту парафія.

(25) while the other was perusing, with the aid of a pair of tortoise-shell spectacles, a small piece of parchment which lay before him.[Dickens: 40]

...один читав газету, а другий крізь окуляри в черепаховій оправі розглядав якийсь кляпоть пергаменту. (ДЧ ПОТ: URL)

В прикладі, наведеному вище, реалія parchment відтворена шляхом підбору еквіваленту: пергамент.

(26) The tradesman leaves his counter, and the car-man his waggon; the butcher throws down his tray; the baker his basket; the milkman his pail; the errand-boy his parcels; the school-boy his marbles; the paviour his pickaxe; the child his battledore. [Dickens: 140]

Крамар кидає крамницю, візник — свого воза, м'ясник шпурляє свій лоток, пекар — коша, молочник — відро, розсильний — пакунки, школяр — свої мармурові кульки²⁰, каменярь — кайло, дитина — свій волан. (ДЧ ПОТ: URL)

Реалію battledore було відтворено шляхом підбору до неї еквівалентного варіанту перекладу: волан.

(27) errand-boy [Dickens: 140]

'розсильний' (ДЧ ПОТ: URL)

В прикладі 26, за допомогою еквівалентного перекладу було відтворено таку реалію, як errand-boy – 'розсильний'.

2. Транскрибування:

В ході дослідження, ми виокремили застосування прийомів транскрипції:

(28) *two ounces and a quarter of bread* [Dickens: 25]

‘Дві з чвертю унції хліба’ (ДЧПОТ: URL)

(29) *Not a farthing more* [Dickens: 36]

‘Не додаю ні фартинга’ (ДЧ ПОТ:URL)

Так, за допомогою транскрибування було відтворено найменування такої міри, як ounce – унція. Також, було транскрибовано назву англійської монети farthing – фартинг.

3. Калькування:

Прийом калькування було застосовано в 4–х випадках:

(30) *and in this workhouse was born...* [Dickens: 3]

‘І в цьому робітному домі...’ (ДЧ ПОТ:URL)

Так, в прикладі спостерігаємо реалію workhouse, яка була відтворена за допомогою буквального перекладу – робітний дім.

(31) *With the slice of bread in his hand, and the little brown-cloth parish cap on his head, Oliver was then led away by Mr. Bumble from the wretched home where one kind word or look had never lighted the gloom of his infant years.* [Dickens: 19]

Із скибкою хліба в руці і в коричневій парафіяльній шапочці Олівер пішов з містером Бамблом з осоружного дому, де безрадісні літа його дитинства жодного разу не були зігріті ласкавим словом чи теплішим поглядом. (ДЧ ПОТ:URL)

В прикладі, наведеному вище, реалія brown-cloth була відтворена за допомогою буквального перекладу – коричнева, хоча згідно словникового значення, реалія brown-cloth може бути перекладена, як небілена тканина; ляна підкладкова тканина.

(32) *An unfinished coffin on black tressels, which stood in the middle of the shop, looked so gloomy and death-like that a cold tremble came over him, every time his eyes wandered in the direction of the dismal object* [Dickens: 60]

Незакінчена труна, що стояла на чорних козлах посеред кімнати, мала такий моторошний вигляд, що Олівер здригався всім тілом щоразу, як погляд його падав на цю страшну річ: йому здавалося, що от-от якась постать повільно підведе з неї голову — і він збожеволіє з жаху. (ДЧ ПОТ:URL)

Приклад демонструє буквальный переклад реалії black tressels— чорні козли, в той час як можливим представляється використання таких значень реалії tressels, як підпорки, ліса, підмостки. (MLT:URL)

(33) *I suppose you don't know what a beak is, my flash com-pan-i-on.* [Dickens: 111]

Але, здається, — додав він, побачивши, що Олівер не зрозумів його, — ти, друже, не знаєш, хто такий дзьоб. (ДЧ ПОТ:URL)

В прикладі спостерігаємо застосування буквального перекладу опису носу судді — a beak — дзьоб, хоча перекладач міг застосувати такий варіант перекладу, як гачкоподібний ніс. Але в такому випадку, колорит реалії було б упущено, так як a beak — це прізвисько судді, що зумовлює вибір технології перекладу.

4. Функціональний аналог:

Значну кількість реалій першої половини 19 ст. було відтворено за допомогою функціонального аналогу. Так, в більшості випадків, перекладач добирав відповідне за змістом слово або словосполучення, не маючи еквіваленту в українській мові. В усіх випадках, аналог реалій пп. 19 ст. викликав у читача перекладу ті ж емоції, що й у носія англійської мови.

(34) *'Lord bless her dear heart, when she has lived as long as I have, sir, and had thirteen children of her own, and all on 'em dead except two, and them in the wurkus with me, she'll know better than to take on in that way, bless her dear heart! Think what it is to be a mother, there's a dear young lamb do.'* [Dickens: 6]

От коли вона проживе стільки, як я, та приведе тринадцятро діточок, та з них виживуть лише двоє, та й ті скнітимуть, як і мої, з матір'ю в робітному домі, отоді їй буде не до смерті! (ДЧ ПОТ:URL)

Реалія wurkus не має жодного відповідника в українській мові. Ця реалія навіть не має словникового значення – її не зафіксовано в жодному з англійських довідкових джерел. Ця реалія є виключно авторською, вона передає вимову носіїв англійської мови пп. 19 сторіччя, які вимовляли слово *workhouse* як wurkus. Отже, подібну реалію перекладач міг відтворити лише аналогом в українській мові – вробітному домі, але при цьому, національний колорит реалії було втрачено.

(35) *Give it a little gruel if it is.*[Dickens: 7]

Якщо розкричитьесь, дайте йому кашки.(ДЧ ПОТ:URL)

Реалію gruel було відтворено відповідним за змістом аналогом кашка.

(36) *But now that he was enveloped in the old calico robes which had grown yellow in the same service...*[Dickens: 8]

А тепер, коли його убрали у благеньку, пожовклу від неодноразового вжитку коленкорову сорочину...(ДЧ ПОТ:URL)

Реалія the old calico robes була відтворена словосполученням-аналогом в українській мові – благенька коленкорова сорочина. Національний колорит було втрачено, але перекладачеві вдалось справити на читача перекладу ідентичне з читачем оригіналу враження.

(37) *...telling him it was a board night, informed him that the board had said he was to appear before it forthwith.* [Dickens: 20]

Як бідл повернувся й оголосив, що зараз відбувається засідання ради...
(ДЧ ПОТ:URL)

В українській мові відсутній еквівалент для відтворення реалії board night, отже, перекладач застосував аналог Засідання ради, при чому колорит реалії було втрачено.

(38) *'So you'll begin to pick oakum to-morrow morning at six o'clock,*
[Dickens: 22]

Тому ти завтра ж із шостої ранку почнеш микати мички... (ДЧ ПОТ:URL)

В тексті оригіналу, спостерігаємо застосування такої реалії, як *to pick oakum*, яка має словникове значення *щипати клоччя паклі* (MLT:URL). Перекладач обирає застосування українського аналогу, який буде, на думку перекладача, більш зрозумілим українському читачеві: *Микати мички*.

(39) *'Pull that cap off your eyes, and hold up your head, sir.'* [Dickens: 19]

Відсунь з очей картуз і тримай вище голову! (ДЧ ПОТ:URL)

Цікавий приклад демонструє переклад реалії *cap*. Так, ця реалія має значну кількість еквівалентів. Лексема, в її первинному вигляді, не представляє собою реалію, так як являє собою звичайне поняття, яке має еквіваленти в українській мові. Перекладач же добирає для її відтворення український аналог *картуз*, для того, щоб більш чітко обмалювати предмет одягу початку 19 ст.

(40) *...at last they got so voracious and wild with hunger, that one boy, who was tall for his age, and hadn't been used to that sort of thing (for his father had kept a small cook-shop), hinted darkly to his companions, that unless he had another basin of gruel per diem, he was afraid he might some night happen to eat the boy who slept next him...* [Dickens: 26]

...врешті вони зовсім здичавили з відчаю, і один хлопець, рослявий як на свій вік і не звиклий до таких мізерних порцій (його батько тримав колись невелику харчевню), похмуро натякнув товаришам, що, коли йому не даватимуть щодня додаткової миски каші, він, чого доброго, з'їсть уночі сусіда... (ДЧ ПОТ: URL)

При перекладі реалії *cook-shop*, перекладач добирає застарілий аналог *харчевня*, який вживався в пп. 19 сторіччя, але наразі вийшов з ужитку. Таким способом, перекладач засобами української мови реалізує лексичні особливості пп. 19 сторіччя Англії.

(41) *He had been crouching on the step for some time: wondering at the great number of public-houses...* ([Dickens: 109]

Довго сидів він отак, зіщулившись під дверима, дивуючись з того, як багато в цьому місті шинків... (ДЧ ПОТ: URL)

Приклад 41 демонструє такий само спосіб перекладу, як і приклад 40. Так, перекладач застосовує український аналог застарілого вжитку, для того, щоб справити на читача перекладу таке ж враження, яке справляє оригінал на носія мови.

(42) *It was a regular place of public entertainment for the poorer classes; a tavern where there was nothing to pay; a public breakfast, dinner, tea, and supper all the year round; a brick and mortar elysium, where it was all play and no work.*[Dickens: 23]

Справді-бо, робітний дім став для них постійним місцем розваг; тут була безплатна їдальня, тут давали задарма сніданок, обід, чай і вечерю цілісінький рік; одне слово, то був рай із цегли й вапна, де щодень свято й ніякої роботи. (ДЧ ПОТ: URL)

В прикладі, перекладач застосовує український аналог до реалії *a tavern* – їдальня, при чому колорит реалії втрачається.

(43) *...and with a corn-factor to supply periodically small quantities of oatmeal ...*[Dickens: 24]

...та з бакалійником — на регулярне постачання невеликої кількості вівсяного борошна... (ДЧ ПОТ: URL)

Вищенаведений приклад демонструє застосування української реалії бакалійник як аналогу англійської реалії *a corn-factor*. Так, англійська реалія має словниковий варіант перекладу, такий як *торговець зерном* (MLT:URL).

Але на думку перекладача, аналог більш яскраво передає реалію Англії першої половини 19 сторіччя.

(44) *..and the clerk, who was sitting by the vestry-room fire, seemed to think it by no means improbable that it might be an hour or so, before he came.* [Dickens: 78]

...а паламар, що сидів біля каміна в ризниці, висловив припущення, що прийде він десь за годину (ДЧ ПОТ: URL)

В прикладі, було застосовано переклад реалії clerk за допомогою українського аналогу паламар, який має значення *служитель православної*

церкви, що допомагає священику під час богослужіння; дячок, псаломщик, причетник (СУМ: URL). Вибір перекладача зумовлено тим, що для українського читача, український аналог буде більш зрозумілим, ніж транслітерація англомовної реалії.

Назви англійських мідяних та срібних монет також було перекладено за допомогою аналогу (45, 46):

(45) *I'm at lowwater - mark myself—only one bob and a magpie...* [Dickens: 112]

Тебе треба підхарчити, і ми це зараз зробимо. У мене самого тепер кишеня вітром підбита, тільки й маю, що срібняка й мідяка... (ДЧ ПОТ: URL)

(46) magpie [Dickens: 112]

‘мідяк’(ДЧ ПОТ: URL)

(47) *He wore a man's coat, which reached nearly to his heels.*[Dickens: 111]

На ньому був сюртук з плеча дорослого чоловіка, що сягав йому до п'ят. (ДЧ ПОТ: URL)

В прикладі 47 також спостерігаємо застосування українського аналогу при відтворенні англомовної реалії a man's coat. Так, перекладач міг би застосувати еквівалентний переклад ‘пальто’, або ‘піджак’, але з огляду на контекст, мова йшла про бідну людину. Отже, на початку 19 сторіччя, бідна людина не могла дозволити собі мати піджак або пальто. Таким чином, перекладач застосовує аналог, який представляє собою застарілий варіант назви верхнього одягу простолюдина: сюртук.

Назви професій (48–51) також було відтворено за допомогою українських аналогів:

(48) *He would make a delightful mute, my love.* ' [Dickens: 68]

З нього, голубонько, був би чудовий плакальник. (ДЧ ПОТ: URL)

(49) *Good, strong, wholesome medicine, as was given with great success to two Irish labourers and a coal-heaver...*[Dickens: 71]

Чудові, сильнодіючі, цілющі ліки, які лише тиждень тому поставили на ноги двох ірландських чорноробів і вугляра! (ДЧ ПОТ: URL)

(50) *It chanced one morning, while Oliver's affairs were in this auspicious and comfortable state, that Mr. Gamfield, chimney-sweep, went his way down the High Street, deeply cogitating in his mind his ways and means of paying certain arrears of rent, for which his landlord had become rather pressing.* [Dickens: 31]

Одного ранку, коли Олівер перебував у такому-от чудовому, блаженному стані, містер Гемфілд, сажотрус, простував по головній вулиці містечка, напружено міркуючи про те, як би заплатити за квартиру, бо останнім часом хазяїн напосідав на нього аж надто настирливо. (ДЧ ПОТ: URL)

(51) *'And they made it a special verdict, I think,' said the undertaker, 'by adding some words to the effect, that if the relieving officer had—'.* [Dickens: 51] А крім того, вони, здається, ухвалили окрему постанову, — вів далі трунар. — Мовляв, якби парафіяльний урядовець, зобов'язаний наглядати за бідними. (ДЧ ПОТ:URL)

(52) *Mr Bumble lifted off his cocked hat; took a handkerchief from the inside of the crown; wiped from his forehead the perspiration which his rage had engendered; fixed the cocked hat on again; and, turning to the undertaker, said...* [Dickens: 52]

Містер Бамбл скинув трикутного капелюха, витяг із наголовка хусточку, стер ніт, що від злості виступив у нього на лобі, знову надів капелюха й звернувся до трунаря вже спокійнішим тоном... (ДЧ ПОТ: URL)

В прикладі, реалія the crown була відтворена як наголовок, що свідчить про застосування функціонального аналогу під час перекладу.

(53) *and disclosed to great advantage his flapped waistcoat and drab plush knee-breeches* [Dickens: 54]

...які, розлітаючись, відслоняли в усій красі жилет з вилогами й коричневі плисові штани до колін. (ДЧ ПОТ:URL)

Вищенаведений приклад демонструє застосування перекладу засобом вибору функціонального аналогу: flapped waistcoat – жилет з вилогами.

(54) *The undertaker, who had just put up the shutters of his shop, was making some entries in his day-book by the light of a most appropriate dismal candle...* [Dickens: 56]

Коли вони зайшли в дім містера Сауербері, трунар, уже зачинивши віконниці своєї контори, сидів і записував щось в облікову книгу при тьмяному й примарному — як і годиться в такому місці — світлі недогарка. (ДЧ ПОТ:URL)

Реалія shutters має такі способи перекладу, як жалюзі, штори, заслонки. Але перекладач вирішив застосувати функціональний аналог: віконниці своєї контори.

(55) *day-book* [Dickens: 56]

‘Облікова книга’ (ДЧ ПОТ: URL)

В прикладі 55 також було застосовано ще один приклад застосування функціонального аналогу. Так, реалія day-book була відтворена як ‘облікова книга’.

(56) *A great many of the tenements had shop-fronts...* [Dickens: 73]

Колись на перших поверхах цих будинків містилися крамниці... (ДЧ ПОТ: URL)

Реалія shop-fronts була відтворена за допомогою українського аналогу крамниці.

(57) *An old woman, too, had drawn a low stool to the cold hearth, and was sitting beside him.* [Dickens: 74]

Поряд з ним, присунувши до каміна ослінчик, сиділа стара жінка. (ДЧ ПОТ: URL)

Реалію low stool було відтворено шляхом підбору українського аналогу – ослінчик.

5. Описовий переклад:

В окремих випадках, в тексті перекладу було застосовано описовий переклад. Так, розгорнуті словосполучення допомагають розкрити зміст реалії, коли відтворити її за допомогою слова чи словосполучення не можливо.

(58) *‘It’s all over, Mrs. Thingummy!’ said the surgeon at last* [Dickens: 7]

Ні, це кінець, місіс... не знаю, як вас звати, — мовив нарешті лікар. (ДЧ ПОТ:URL)

В тексті представлено приклад, в якому перекладач описує значення реалії *Mrs. Thingummy*. Не маючи ні відповідника, ні аналогу, перекладач передає зміст реалії за допомогою її опису – *місіс... не знаю, як вас звати*.

(59) *relates how Oliver Twist was very near getting a place which would not have been a sinecure [Dickens: 29]*

Оповідас про те, як Оліверові Твісту мало не дісталася місце, аж ніяк не райське (ДЧ ПОТ:URL)

Реалія *sinecure* в словниковому значенні представлена як *легка робота, кормушка*. Для більш яскравої передачі реалії, автор описує її як *райське місце* – місце, де можна мати добробут, виконуючи легку роботу.

(60) *'I kicked,' replied the charity-boy. [Dickens: 63]*

Я грюкав ногами, — відповів хлопець з притулку. (ДЧ ПОТ:URL)

Значення реалії *charity-boy* також було відтворене за допомогою описового перекладу. Так, відтворюючи дослівне значення реалії, перекладач отримав би 'хлопчик благодійності (милосердя)', що не несе для українського читача семантичного навантаження, релевантного тексту оригіналу. Отже, перекладач застосовує описовий переклад – *хлопець з притулку*.

6. Трансформаційний переклад:

Кілька випадків перекладу реалій було представлено за допомогою трансформаційного перекладу. Так, перекладач перебудував синтаксичну структуру речень, вдаючись до лексичних замінів, змінюючи частину мови оригіналу.

(61) *There being nobody by, however, but a pauper old woman, who was rendered*

(62) *rather misty by an unwonted allowance of beer... [Dickens: 5]*

Та що поряд не було нікого, крім старчихи, в голові якої туманилося від кількох кухлів пива... (ДЧ ПОТ: URL)

Так, реалію *a rauper old woman*, яка представлена словосполученням з 3 слів, перекладач відтворив за допомогою лише одного іменника – старчиха.

(63) *Make a bow to the gentleman* [Dickens: 18]

‘Вклонися джентльменові’ (ДЧ ПОТ:URL)

Реалію-словосполучення *Make a bow* (дієслово + іменник) було відтворено за допомогою дієслова вклонися.

(64) *Oliver, being left to himself in the undertaker’s shop, set the lamp down on a workman’s bench, and gazed timidly about him with a feeling of awe and dread, which many people a good deal older than he will be at no loss to understand.* [Dickens: 60]

Залишившись на самоті в майстерні трунаря, Олівер поставив лампу на верстат і озирнувся довкола з тим почуттям побожного страху, яке легко зрозуміють і люди, набагато старші за нього. (ДЧ ПОТ: URL)

Реалію *workman’s bench* (прикметник + іменник) було відтворено за допомогою іменника верстат.

7. Опущення:

Опущення реалій в перекладі також представлено в тексті українського варіанту:

(65) *Sevenpence-halfpenny’s worth per week is a good round diet for a child...* [Dickens: 10]

Сім з половиною пенсів на тиждень — це чималі гроші на утримання дитини (ДЧ ПОТ:URL)

Так, в тексті перекладу спостерігається опущення реалії penny.

(66) *...Mrs. Mann, the good lady of the house, was unexpectedly startled by the apparition of Mr. Bumble, the beadle, striving to undo the wicket of the garden-gate.* [Dickens: 13]

...вони, мовляв, голодні, — коли раптом за парканом появився парафіяльний бідл містер Бамбл і почав торгати хвіртку, намагаючись її відчинити. Місіс Менн, статечна господиня цього закладу, обмерла від несподіванки. (ДЧПОТ: URL)

В прикладі 66 спостерігається опущення реалії the garden-gate.

8. Семантичний неологізм:

Два випадки, виокремлені з тексту перекладу, демонструють відтворення реалій за допомогою створення семантичного неологізму:

(67) *The room in which the boys were fed, was a large stone hall, with a copper at one end: out of which the master, dressed in an apron for the purpose, and assisted by one or two women, ladled the gruel at mealtimes.* [Dickens: 25]

В одному кутку стояв казан, і з цього казана у встановлені години наглядач у фартусі за допомогою однієї-двох богаділок насипав черпаком кашу.
(ДЧ ПОТ: URL)

(68) *He wants the stick, now and then.* [Dickens: 37]

Час від часу пригощайте його дрючком. (ДЧ ПОТ:URL)

В прикладі 67, було створено семантичний неологізм богаділки, а в прикладі 68 – семантичний неологізм дрючок.

9. Контекстуальний переклад:

Значну кількість прикладів було відтворено за допомогою контекстуального перекладу – заміни словникової відповідності при перекладі контекстуальною, логічно пов'язаною з нею.

(69) *...the orphan of a workhouse — the humble, half-starved drudge* [Dickens: 8]

...сирота з робітного дому, безрідний, вічно голодний злидень, (ДЧ ПОТ:URL)

Так, у вищенаведеному прикладі, реалія the humble, half-starved drudge була відтворена контекстуальною заміною безрідний, вічно голодний злидень.

(70) *For the next eight or ten months, Oliver was the victim of a systematic course of treachery and deception.* [Dickens: 9]

Протягом наступних восьми-десяти місяців Олівер був жертвою систематичного шахрайства й облуди. (ДЧ ПОТ:URL)

Приклад також демонструє відтворення реалії treachery and deception шляхом контекстуальної заміни шахрайства й облуди.

(71) *And would unquestionably have rendered him a very spirited and rampacious animal on nothing at all, if he had not died, four-and-twenty hours before he was to have had his first comfortable bait of air.*[Dickens: 11]

...безперечно, він зробив би з неї баского скакуна, якби вона не здохла за день до того, як мала перейти на споживання самого тільки свіжого повітря.
(ДЧ ПОТ:URL)

Реалія rampacious була відтворена за допомогою контекстуальної заміни баский.

(72) *We name our fondlings in alphabetical order.*[Dickens: 17]

Ми даємо прізвиська нашим підкидькам за абеткою. (ДЧ ПОТ: URL)

Реалія fondling має словникове значення *улюбленець, ласка*. В тексті перекладу, було залучено трансформацію контекстуальної заміни – реалія відтворена за допомогою лексеми підкидьок.

(73) *'Juries,' said Mr. Bumble, grasping his cane tightly, as was his wont when working into a passion: 'juries is ineddicated, vulgar, grovelling wretches.*[Dickens: 15]

Присяжні, — гримів містер Бамбл, стискаючи ціпок, як завжди, коли переймався гнівом, — присяжні — це темні, паскудні, нікчемні людиці! (ДЧ ПОТ: URL)

Згідно словникового перекладу, реалія can має такі еквіваленти, як: *бляшана коробка; консервна коробка; бляшана банка; днище; дно; закритий металевий контейнер; контейнер зі знімною кришкою* (MLT:URL). Отже, в тексті перекладу було здійснено контекстуальну заміну.

(74) *A council was held; lots were cast who should walk up to the master after supper that evening, and ask for more; and it fell to Oliver Twist.*[Dickens: 26]

'Вони кинули жеребок кому сьогодні ж після вечері йти до наглядача просити добавки. І жеребок випав Оліверу Твісту.'

 (ДЧ ПОТ:URL)

Текст перекладу демонструє застосування контекстуальної заміни вони кинули жеребок, так як еквівалентний переклад виразу a council was held недоцільний, коли мова йде про «нараду» хлопців, які обирають того, хто піде

просити добавки до обіду. Отже, виходячи з контексту твору, перекладач застосовує контекстуальну заміну.

(75) *In pursuance of this determination, little Oliver, to his excessive astonishment, was released from bondage, and ordered to put himself into a clean shirt.*[Dickens: 37]

На виконання ухваленого рішення малого Олівера, вкрай здивованого, випустили з карцера й наказали надягти чисту сорочку. (ДЧ ПОТ: URL)

Реалія bondage має такі варіанти перекладу, як: *рабство* (*keep in perpetual bondage – тримати у вічному рабстві; тримати у вічній залежності*); *кріпосний стан; залежність; кабала; неволя* (MLT: URL).

В тексті перекладу застосовано контекстуальну заміну – bondage – карцер.

Oliver was ordered into instant confinement [Dickens: 28]

Олівера наказано було негайно кинути в карцер(ДЧ ПОТ:URL)

Реалія confinement має такі словникові варіанти перекладу, як: *тюремне ув'язнення; обмеження* (MLT:URL). Отже, в тексті перекладу, спостерігаємо контекстуальну заміну – карцер.

(76) *...and disclosed to great advantage his flapped waistcoat and drab plush knee-breeches.* [Dickens: 54]

...які, розлітаючись, відслоняли в усій красі жилет з вилогами й коричневі плисові штани до колін. (ДЧ ПОТ:URL)

Виходячи зі словникового значення, реалія drab має такий варіант перекладу, як *брудно-жовто-коричневий; блідо-коричневий* (MLT:URL). Так, перекладач застосовує контекстуальну заміну при перекладі цієї реалії, а також, реалії knee-breeches.

(77) brat [Dickens: 13]

‘підкидьок’(ДЧ ПОТ: URL)

Згідно словника (MLT:URL), переклад реалії brat може бути здійснено за допомогою еквівалентів *погано вихована дитина, беешкетник*. В українському перекладі застосована контекстуальна заміна – brat – підкидьок.

(78) *Assisting Oliver to rise, the young gentleman took him to an adjacent chandler's shop...* [Dickens: 112]

Допомігши Оліверові підвестись, юний джентльмен завів його до найближчої крамнички... (ДЧ ПОТ: URL)

За словником(MLT: URL), реалія chandler's shop може бути відтворена, як *свічковий фабрикант; торговець свічками; дрібний торговець; свічник*. Перекладач же застосовує реалію крамничка, використовуючи в цьому випадку контекстуальну заміну.

Приклади застосування контекстуальної заміни представлено також в уривках 79 – 81:

(79) *There were some ragged children in another corner; and in a small recess, opposite the door, there lay upon the ground, something covered with an old blanket.* [Dickens: 61]

В іншому кутку тулились одне до одного кілька обідраних дітлахів, а в маленькому закапелку навпроти дверей лежало щось, накрите старою ковдрою. (ДЧ ПОТ:URL)

(80) *...left to the tender mercies of churchwardens and overseers* [Dickens: 8]
...покишений на милість парафіяльних титарів і наглядачів (ДЧ ПОТ:URL)

(81) *I pay a good deal towards the poor's rates* [Dickens: 52]

Я сплачую чималий податок на користь бідних (ДЧ ПОТ:URL)

10. Гіпонімічний переклад:

Ми змогли виокремити приклади гіпонімічного перекладу – передачі реалії певною мовною одиницею, що має більш широке значення.

(82) *The parish authorities inquired with dignity of the workhouse authorities, whether there was no female then domiciled in 'the house' who was in a situation to impart to Oliver Twist, the consolation and nourishment of which he stood in need.* [Dickens: 9]

Парафіяльне керівництво офіційно запитало в керівництва робітного дому, чи нема "в закладі" мешканки, що могла б забезпечити Олівера Твіста необхідним живленням і доглядом. (ДЧ ПОТ:URL)

Так, в прикладі було застосовано гіпонімічний переклад реалії house – заклад.

(83) ...out of which the master, dressed in an apron for the purpose, and assisted by one or two women, ladled the gruel at mealtimes. [Dickens: 25]

з цього казана у встановлені години наглядач у фартусі за допомогою однієї-двох богаділок насилав черпаком кашу. (ДЧ ПОТ:URL)

Більш широке значення реалії представлено в вищенаведеному прикладі. Так, перекладач додає інформацію про те, що кашу насипали черпаком, в той час як в тексті оригіналу подану інформацію про те, що кашу зачерпували – ladled.

(84) That boy will be hung [Dickens: 28]

‘Цей хлопець закінчить своє життя на шибениці’ (ДЧ ПОТ:URL)

При перекладі, реалію will be hung було розширено як закінчить своє життя на шибениці.

(85) ...gilt-edged lappel of official coat [Dickens: 50]

‘Оздоблена золотим галуном вилога шинелі’ (ДЧ ПОТ:URL)

Реалію gilt-edged lappel of official coat було розширено як оздоблена золотим галуном вилога шинелі.

(86) *The next day, (the family having been meanwhile relieved with a half-quartern loaf and a piece of cheese, left with them by Mr. Bumble himself,) Oliver and his master returned to the miserable abode* [Dickens: 78]

Наступного дня (родині тим часом було надано допомогу: містер Бамбл сам відніс туди двофунтовий буханець хліба й шматок сиру) Олівер із своїм хазяїном повернулися до злиденного помешкання. (ДЧ ПОТ:URL)

(87) В прикладі, реалію abode, яка має варіант перекладу *помешкання*, було відтворено за допомогою реалії злиденне помешкання.

В наступних двох прикладах, перекладач розширює контекст реалій, які описують зовнішній вигляд речей повсякденного користування:

(88) *Mr. Bumble entered the shop; and supporting his cane against the counter, drew forth his large leathern pocket-book [Dickens: 69]*

— А тепер до діла, — промовив бідл, дістаючи записника в шкіряній оправі. (ДЧ ПОТ:URL)

(89) *...while the other was perusing, with the aid of a pair of tortoise-shell spectacles, a small piece of parchment which lay before him. [Dickens: 40]*

...один читав газету, а другий крізь окуляри в черепаховій оправі розглядав якийсь клапоть пергаменту. (ДЧ ПОТ:URL)

11. Перекладацький коментар:

Одним з важливих способів перекладу реалій є перекладацький коментар. Так, в тексті українського перекладу, у виносках автор коментує зміст тієї чи іншої реалії:

(90) *For a long time after it was ushered into this world of sorrow and trouble, by the parish surgeon, it remained a matter of considerable doubt whether the child would survive to bear any name at all... [Dickens: 4]*

І ще довго по тому, як парафіяльний лікарів прибульця у наш світ жалю й скорботи, питання про те, чи він виживе і чи одержить хоч яке-небудь ім'я, лишалось вельми сумнівним... (ДЧ ПОТ: URL)

(91) *Парафія — тут адміністративний, а не церковний, як було раніше, район в Англії, створений спеціально для впровадження закону про бідних, прийнятого 1834 р. Згідно з цим законом офіційна допомога біднякам могла здійснюватися тільки через робітний дім, тобто притулок для злидарів, де були заведені справді тюремні порядки. (ДЧ ПОТ: URL)*

(92) *...juvenile offenders against the poor-laws... [Dickens: 10]*

‘...малих порушників закону про бідних...’ (ДЧ ПОТ:URL)

— Оскільки в законі 1834 р. парафіяльній владі лише у виняткових випадках дозволялося віддавати дітей-сиріт не в робітні дома, а на ферми, де за ними, треба сказати, так само, як і в робітному домі, не було ніякого

нагляду, то Дікенс і називає Олівера та інших дітлахів на фермі "малими порушниками закону".

(93) *testimony of the beadle* [Dickens: 12]

‘Показання парафіяльного бідла’ (ДЧ ПОТ:URL)

Бідл — найнижчий урядовець в різних англійських установах, який мав стежити тільки за порядком та виконанням розпоряджень начальства. Парафіяльний бідл безконтрольно розпоряджався долею бідняків як у робітному домі, так і за його межами.

(94) *Daffy* [Dickens: 15]

‘Еліксир Даффі (дитяча мікстура від кашлю)’ (ДЧ ПОТ:URL)

Спостерігається застосування трансформації транслітерації у поєднанні з перекладацьким коментарем.

(95) *And it's a great deal better, Work'us, that she died when she did, or else she'd have been hard labouring in Bridewell, or transported, or hung; which is ore likely than either, isn't it?* [Dickens: 87]

І її щастя, що вона померла, підкидьку, інакше їй довелося б тепер сидіти у Брайдуелі¹³ чи гарувати на каторзі, а то й гойдатися на шибениці, і це таки найпевніше!

Перекладач подає пояснювальний коментар, зазначаючи, що ‘Брайдуель – (виправна в’язниця в Лондоні)’ (ДЧ ПОТ:URL)

Спостерігається застосування трансформації транскрибування у поєднанні з перекладацьким коментарем.

(96) *The tradesman leaves his counter, and the car-man his waggon; the butcher throws down his tray; the baker his basket; the milkman his pail; the errand-boy his parcels; the school-boy his marbles; the paviour his pickaxe; the child his battledore.* [Dickens: 140]

Крамар кидає крамницю, візник — свого воза, м'ясник шпурляє свій лоток, пекар — коша, молочник — відро, розсильний — пакунки, школяр — свої мармурові кульки²⁰, каменярь — кайло, дитина — свій волан. (ДЧ ПОТ: URL)

Перекладач додає пояснення, що мармурові кульки – дитяча гра.

(97) *They crossed from the Angel into St. John's Road; struck down the small street which terminates at Sadler's Wells Theatre...* [Dickens: 88]

Від заїзду "Ангел"17 вони звернули на Сент-Джонз-Роуд, пройшли вуличкою, що втирається у театр Седлерз-Уелз18...

Перекладач подає коментар про те, що Седлерз-Уелз – існуючий і нині оперний театр у центрі Лондона. Також, перекладач не тільки додає коментар, але й транскрибує назву театру.

В цьому ж реченні, спостерігаємо ще один приклад додавання перекладацького коментаря:

(98) *"Ангел" — популярний у ті часи заїжджий двір в Ізлінгтоні.* (ДЧ ПОТ: URL)

(99) *...and, turning a different way when it reached the Angel at Islington, stopped at length before a neat house, in a quiet shady street near Pentonville.*

...звернула в інший бік і нарешті зупинилася перед охайним будиночком у тихій тинистій вулиці поблизу Пентонвіла24.

24. Пентонвіл — північне передмістя Лондона.

Отже, приклад демонструє застосування перекладацького коментаря у поєднанні з транскрибуванням.

(100) *...for, having recently removed into the neighborhood of Field Lane from the remote but genteel suburb of Ratcliffe, she was not under the same apprehension of being recognised by any of her numerous acquaintance.*

Її і справді не могли зупинити міркування, що стримували її милу подружку: зовсім недавно перебравшись у Філд-Лейн з віддалених,але таких милих матроському серцю кварталів Реткліфу26, вона могла не боятися, що її впізнає тут хтось із численних знайомих.

26. Реткліф — населена бідняками та забудована пивничками вулиця в районі лондонських доків.

Приклад № 100 також демонструє застосування перекладацького коментаря у поєднанні з транскрибуванням.

Виконавши дослідження, ми можемо обчислити кількісні показники співвідношення трансформацій, застосованих під час відтворення реалій Англії початку 19 ст. Результати дослідження наглядно представлені на рис. 3.1.

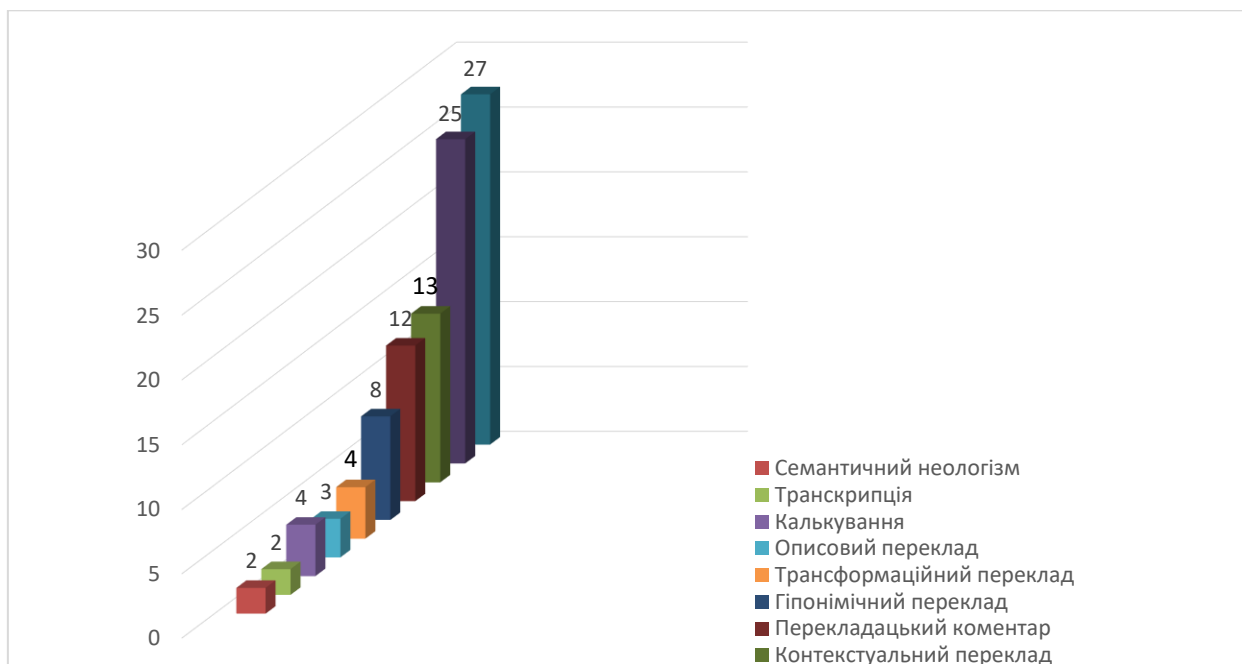

Рис. 3.1 – Результати аналізу

Таким чином, ми з'ясували, що більша кількість реалій початку 19 ст. була відтворена за допомогою еквіваленту (27%). Функціональний аналог було застосовано в 25% прикладів, контекстуальний переклад (або контекстуальну заміну) було застосовано в 13% прикладів, гіпонімічний переклад – 8%, перекладацький коментар було застосовано в 12% прикладів, 4% прикладів продемонструвало використання калькування, описового перекладу – 3%, трансформаційного перекладу – 4%, в 2% перекладених реалій спостерігалось застосування трансформації транскрибування, в 2% – утворення семантичного неологізму.

Отже, можна зробити висновок про те, що в практиці перекладу, найбільш поширеною трансформацією для відтворення англійських реалій українською мовою є функціональний аналог. Саме ця трансформація, за отриманими результатами, є найбільш частотною серед технологій відтворення реалій. Також, велика кількість реалій була відтворена еквівалентами. Отримані дані

можуть бути застосовані в практиці перекладу, як матеріал, на який можна спиратись під час відтворення реалій англomовних художніх творів українською мовою.

Висновки до розділу 3

В ході роботи було схарактеризовано лінгвокультурні реалії Англії першої половини ХІХ століття, на основі відібраного ілюстративного матеріалу було наведено типологію лінгвокультурних реалій Англії першої половини ХІХ століття. В розділі було здійснено перекладацький аналіз способів відтворення реалій в українськомовних перекладах роману Ч. Дікенса «Пригоди Олівера Твіста».

Лінгвокультурні реалії Англії першої половини 19 ст. ми, на основі класифікації С. Влахова та С. Флоріна, розподілили на такі тематичні групи, згідно їх змісту та фонового значення:

1. Побутові реалії: а) їжа, напої, медикаменти і т. д.; б) одяг, аксесуари (включаючи взуття, головні убори тощо); в) житло, меблі, посуд та ін.; г) транспорт (засоби та «водії»);
2. Реалії, що стосуються людей: а) Реалії, що описують людей; б) Реалії, що описують соціальний статус; в) Реалії, що описують емоції;
3. Реалії, пов'язані з різними видами діяльності: а) професійна діяльність; б) знаряддя праці;
4. Реалії, які відносяться до культурних явищ: а) свята, ігри;
5. Реалії, які відносяться до тваринного світу;
6. Реалії, які позначають міри і гроші: а) одиниці мір; б) грошові одиниці;
7. Реалії, які називають органи і носіїв влади: а) органи влади; б) носії влади;
- 8) Реалії, які називають політичні організації та політичних діячів;
- 9) Реалії, які позначають звання, ступені, титули, звернення;
- 10) Установи та заклади.

В ході перекладацького аналізу, вдалось з'ясувати, що переклад реалій XIX століття потребує комплексного застосування перекладацьких трансформацій та фонових знань перекладача. Так, за допомогою еквівалентного перекладу було відтворено 27% розглянутих прикладів. Щодо перекладацьких трансформацій, було отримано наступні кількісні показники: функціональний аналог було застосовано в 25% прикладів, контекстуальний переклад (або контекстуальну заміну) було застосовано в 13% прикладів, гіпонімічний переклад – 8%, перекладацький коментар було застосовано в 12% прикладів, 4% прикладів продемонструвало використання калькування, описового перекладу – 3%, трансформаційного перекладу – 4%, в 2% перекладених реалій спостерігалось застосування трансформації транскрибування, в 2% – утворення семантичного неологізму.

ВИСНОВКИ

Виконане дослідження було присвячене аналізу способів перекладу реалій Англії XIX століття. В ході вивчення теоретичних джерел, ми зробили висновки про те, що відтворення феномену реалій – проблема, з якою стикаються всі перекладачі. Думки науковців з приводу перекладу реалій є неоднозначними: одні лінгвісти вважають, що реалії не піддаються перекладу, інші ж схиляються до того, що ці лексичні одиниці та більш складні лексичні утворення можливо відтворити при перекладі за допомогою перекладацьких трансформацій. До труднощів перекладу реалій, науковці відносять наступні:

- Відсутність еквівалента в мові перекладу через відсутність у носіїв цієї мови засобів для її позначення;
- Необхідність, поруч з предметним значенням (семантикою) реалії, передати і колорит (конотацію) – її національне і історичне забарвлення.

При перекладі реалій, вагомим фактором, який має вплив на вибір перекладачем засобу її відтворення є час написання твору (епоха, в яку існували герої), час, подача реалії в тексті оригіналу. Варто враховувати і національний колорит, якого реалія набуває через приналежність до певного народу, країни, місцевості, епохи, культури, побуту, тощо.

В залежності від завдання, перекладач застосовує той, чи інший спосіб перекладу реалії – від її відтворення до опущення реалії в тексті перекладу, через неможливість передачі її значення засобами мови перекладу.

Серед існуючих перекладацьких трансформацій, ми змогли виокремити такі, що є найбільш актуальними для перекладу реалій: 1. Транскрипція і транслітерація; 2. Створення нового/складного слова; 3. Калькування; 4. Переклад з використанням функціонального аналога; 5. Описовий переклад; 6. Трансформаційний переклад; 7. Опущення реалії в перекладі; 8. Освоєння; 9.

Створення семантичного неологізму; 10. Уподібнюючий переклад; 11. Контекстуальний переклад; 12. Гіпонімічний переклад; 13. Прийом перенесення.

Практичну частину роботи було присвячено аналізу особливостей відтворення реалій в українськомовних перекладах роману Ч. Дікенса «Пригоди Олівера Твіста». Було схарактеризовано лінгвокультурні реалії Англії першої половини XIX століття, на основі відібраного ілюстративного матеріалу було наведено типологію лінгвокультурних реалій Англії першої половини XIX століття. Також, ми здійснили перекладацький аналіз способів відтворення реалій в українськомовних перекладах роману Ч. Дікенса «Пригоди Олівера Твіста».

Отже, лінгвокультурні реалії Англії першої половини 19 ст. ми, на основі класифікації С. Влахова та С. Флоріна, розподілили на такі тематичні групи, згідно їх змісту та фонового значення:

1. Побутові реалії; 2. Реалії, що стосуються людей; 3. Реалії, пов'язані з різними видами діяльності; 4. Реалії, які відносяться до культурних явищ; 5. Реалії, які відносяться до тваринного світу; 6. Реалії, які позначають міри і гроші; 7. Реалії, які називають органи і носіїв влади; 8) Реалії, які називають політичні організації та політичних діячів; 9) Реалії, які позначають звання, ступені, титули, звернення; 10) Установи та заклади.

Аналіз дозволив зробити висновки про те, що переклад реалій XIX століття потребує комплексного застосування перекладацьких трансформацій та фонових знань перекладача. Так, за допомогою еквівалентного перекладу було відтворено 27% розглянутих прикладів. Щодо перекладацьких трансформацій, було отримано наступні кількісні показники: функціональний аналог – 25%, контекстуальний переклад – 13%, гіпонімічний переклад – 8%, перекладацький коментар – 12%, 4% прикладів – калькування, описового перекладу – 3%, трансформаційного перекладу – 4%, 2% – транскрибування, 2% – утворення семантичного неологізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксенова Г.Н. Язык, культура и бытийная картина мира // Язык и культура: библиографический аспект проблемы. Уфа: РИО Госкомиздата БАССР, 1990. С.4—5.
2. Алексеева И.С. Введение в переводоведение. Москва: Издательский центр «Академия», 2004. С. 181
3. Амеліна С.М. Сутність та особливості поняття «інформаційна компетентність перекладача» // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць, 2013. 4 (57). С. 5—12.
4. Бархударов Л.С. Язык и перевод. Москва: Международные отношения, 1975. 240 с.
5. Бондарева Л.М. Прагматические функции слов-реалий в ретроспективном дискурсе // Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта, 2014. Выпуск 2. С.17
6. Бурбак О.Ф. Реалія та способи визначення її лінгвістичного статусу // Іноземна філологія, 1985. С. 68—69
7. Манакин В. М. Основы контрастивной лексикологии: близкородственные и родственные языки, 1994, С. 165—166
8. Вернигорова В.А. Перевод реалий как объекта межкультурной коммуникации // «Молодой учёный», 2010. № 3 (14). С. 184—186
9. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). Москва, 2001. 224 с.
10. Влахов, С., Флорин С. «Непереводимое» в переводе. Москва: Международные отношения, 1980. 340 с.
11. Гарбовский Н. К. Теория перевода: учебник. Москва: МГУ, 2004. 544 с.

12. Голандам А.К. Принцип отбора реалий русского языка в словарь реалий // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук, 2010. 10. С. 2
13. Ермолович Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур / Москва: Р. Валент, 2001. 200 с.
14. Зарівчак Р.П. Статус реалії як перекладознавчого терміна // Теория и практика перевода. Київ, 1985. С. 23
15. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Москва: ЭТС, 1999. 188 с.
16. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Москва: ЭТС, 2001. 424 с.
17. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Москва: Высш. шк., 1990. С. 23—24
18. Кретов А.А. Лингвистическая теория реалии // Вестник Воронежского государственного университета, 2013. 1. С. 8
19. Кузнецова М.О. Вторинний дискурс англомовних текстів сучасної масової культури. Запоріжжя : ЗНТУ, 2015. 216 с.
20. Латышев Л. К. Технология перевода : учеб.пособие для студ.лингв.вузов и фак. Москва: Издательский центр «Академия», 2008. 320 с.
21. Левицкая Т.Р., Фитерман А.М. Проблемы перевода. Москва: Международные отношения, 1976. С. 148
22. Медникова Э. Послесловие. Комментарий //Capote Т. The Grass Harp. Breakfast at Tiffany's. Moscow: Progress publishers, 1974. С. 186
23. Микулина Л.Т. Отражение национальной культуры в толковом словаре, 1981. С. 79
24. Миньяр-Белоручев Р. Теория и методы перевода. Москва: Наука, 2002. с. 176
25. Мороз А.А. Реалія як об'єкт лінгвістичного дослідження. Бердянськ, 1999. С. 104
26. Одинцов В. В. Стилистика текста. Москва: Наука, 1980. С. 37
27. Паморозская Н. И. Роль слов-реалий в создании культурного фона

- художественного произведения // Лексика и культура, 1990. №2. С. 45
28. Репин Б.И. Национально-специфические слова-реалии как особая часть лексики в переводимом произведении. Москва: Высшая школа, 1970. С.87
29. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика Москва: Наука, 1974. С. 45
30. Соболев Л.Н. О переводе образа образом. В сборнике «Вопросы художественного перевода». Москва: Советский писатель, 1955. С. 270
31. Суперанская А.В. Принципы передачи безэквивалентной лексики //Великобритания, лингвострановедческий словарь. Москва: Наука, 1978. С. 468
32. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): для институтов и факультетов иностр. языков; учеб. пособие. Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ; Москва: ООО «Издательский Дом – Филология трил», 2002. 416 с.
33. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. Москва: Высшая школа, 1968. С. 182, С. 359.
34. Фененко Н.А. Язык реалий и реалии. Воронеж: ВГУ, 2001. С. 17
35. Филимонова О.С. Реалии как стилистическое средство выражения категории времени в англо-шотландских народных балладах // Научные ведомости Белгородского государственного университета, 2011. 12. С. 156
36. Чередниченко О. І. Міжкультурні аспекти перекладу. Мовні і концептуальні картини світу. Мова, культура та переклад. Москва: Наука, 2001. 174 с.
37. Швейцер А.Д. Теория перевода. Статус, проблемы. Москва: Наука, 1988. 215 с.
38. Beardsley J. Translation as an activity and a profession. Ann Arbor, 1982. 120 p.
39. Beaugrande R.A., Dressler W. Introduction to text linguistics. London & New York, 1981. P. 188.
40. Denti O. Cross-cultural Representations in Tourism Discourse: The Case of the

- Island of Sardinia. Aipsa, 2012. 255 p.
41. Geographical and Historical Information and Pronunciations. 1962. P. 125-127
 42. Goodenough W.H. Cultural Anthropology and Linguistics / W.H. Goodenough // Ed. by Hyrnes D. Language in Culture and Society: A Reader in Linguistics and Anthropology. New York: Harper & Row Publishers, 1964. P. 36-39.
 43. Goodenough W.H. Cultural Anthropology and Linguistics. – Oxford, 1994.
 44. Guerra A.F. Translating culture: problems, strategies and practical realities // Croatia science journal of literature, culture and literary translation. Art and Subversion, 2012. № 5. P. 1—27.
 45. Halliday M.A.K. Language as Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning. London, 1978. P. 25
 46. He Ziran. Pragmatics and English Learning. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press, 2008. 187 p.
 47. Hewitt K. Understanding Britain. Perspective Publications Ltd. Oxford, 1994.
 48. Korunets I.V. Theory and practice of translation. Vinnytsya: Nova Knyha Publishers, 2001. 448p.
 49. Macedo A.G., Pereira M.E. Identity and Cultural Translation: Writing Across the Borders of Englishness: Women's Writing in English in a European Context. Peter Lang, 2006. 282 p.
 50. Maitland S. What is cultural translation. Bloomsbury Publishing, 2017. 192 p.
 51. Newmark P. More Paragraphs on Translation. Multilingual Matters, 1998. 226 p.
 52. Newmark Peter A Textbook of Translation. Harlow: Pearson Education Limited, 2008. 292 p.
 53. Proshina Z. Theory of translation / Zoya Proshina. – Vladivostok: Far Eastern University Press, 2008. P. 122

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

ЛС – Томахин Г.Д. США. Лингвострановедческий словарь, 1999. С. 5

СУМ – Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980). URL: <http://sum.in.ua/s/sum>

СУМ – Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970—1980.Т. 1. С. 252

MED – Rundell M. Macmillan English Dictionary for advanced learners. Second edition. 2007. 550 p.

MLT – Multitran. URL: <https://www.multitran.com/m.exe?l1=1&l2=2&s=brat>

OD – Oxford Dictionary. URL: <https://www.lexico.com/en>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

ДЧ ПОТ – Діккенс Ч. Пригоди Олівера Твіста. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=132>

Dickens – Dickens Ch. Oliver Twist. URL: <https://www.planetebook.com/free-ebooks/oliver-twist.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

Оригінал	Переклад
<p>(1) <i>'She was brought here last night,' replied the old woman, 'by the <u>overseer's</u> order.</i> [Dickens: 7]</p>	<p><i>Її принесли вчора ввечері, – відповіла стара, – за наказом <u>наглядача.</u></i>(ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(2) <i>Wrapped in the blanket which had hitherto formed his only covering, he might have been the child of a nobleman or a <u>beggar...</u></i>[Dickens: 8]</p>	<p><i>Ще хвилину тому, загорнутий у ковдру, він міг бути і сином вельможі, _____ і _____ сином <u>жебрака...</u></i>(ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(3) <i>...and he was keeping it in the <u>coal-cellar</u> with a select party of two other young gentleman, who, after participating with him in a sound thrashing, [Dickens: 13]</i></p>	<p><i>...що вели до вогкого й темного підвалу, так званої "кухні", за стіною якої містився <u>вугільний льох.</u></i> (ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(4) <i>...placed a seat for him; and officiously deposited his <u>cocked hat</u> and can on the table before him.</i>[Dickens: 15]</p>	<p><i>'його <u>трикутний капелюх</u> і оздоблений галуном сюртук саяли в промінні вранішнього сонця, дужою рукою він владно</i></p>

	<i>стискав цінок. (ДЧ ПОТ:URL)</i>
(5) ... <i>that <u>the board</u> had that very day arrived at a decision which would exercise the most material influence over all his future fortunes.</i> [Dickens: 12]	<i>...що тим часом <u>рада</u> ухвалить рішення, яке найістотнішим чином вплине на його подальшу долю. (ДЧ ПОТ: URL)</i>
(6) <i>It was rather expensive at first, in consequence of the increase in the <u>undertaker's bill</u>,</i> [Dickens: 24]	<i>'Спочатку вона вимагала неабияких витрат, бо <u>рахунок трунаря</u> відразу виріс (ДЧ ПОТ:URL)</i>
(7) ... <i>with a cabbage-stalk or two when he had disposed of the <u>two sacks of soot</u> with which the little cart was laden...</i> [Dickens: 32]	<i>...чи дістанеться йому капустаний качан, коли він доведе до місця призначення свій візок з двома мішками сажі... (ДЧ ПОТ:URL)</i>
(8) <i>And looking about him for the <u>inkstand</u>.</i> [Dickens: 42]	<i>Старий джентльмен облишив шукати <u>чорнильницю</u>(ДЧ ПОТ: URL)</i>
(9) ... <i>he would have dipped his <u>pen</u> into it, and signed the indentures...</i> [Dickens: 42]	<i>...він умочив би <u>перо</u>, підписав угоду... (ДЧ ПОТ: URL)</i>

<p>(10) <i>...took counsel together on the expediency of shipping off Oliver Twist, in some small trading vessel bound to a good unhealthy port</i>[Dickens: 46]</p>	<p>на ...якому-небудь вутлому <u>торговельному суденці</u> в якийсь прославлений, згубний для здоров'я порт. (ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(11) <i>The die is the same as the porochial seal</i>([Dickens: 58]</p>	<p><u>Штамп</u> той самий, що й на парафіяльній печатці (ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(12) <i>His mother being a washerwoman, and his father a drunken soldier...</i>[Dickens: 66]</p>	<p>...мати його була <u>праля</u>, а батько — п'яниця-солдат... (ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(13) <i>'You're a going to be made a 'prentice of, Oliver.</i> [Dickens: 38]</p>	<p>Тебе, Олівере, <u>віддають у науку</u>.(ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(14) <i>....to keep the clergyman waiting.</i> [Dickens: 78]</p>	<p>...а <u>священик</u> чекати не любить. (ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(15) <i>and the clerk, who was sitting by the vestry-room fire, seemed to think it by no means improbable that it might be an hour or so, before he came.</i>[Dickens: 78]</p>	<p>...священика там ще не було, а паламар, що сидів біля каміна в <u>ризниці</u>, висловив припущення, що прийде він десь за годину. (ДЧ ПОТ:URL)</p>

(16) <i>...putting on his <u>surplice</u> as he came along.</i> [Dickens: 79]	<i>...віддав <u>стихаря</u> паламареві й пішов геть. (ДЧ ПОТ: URL)</i>
(17) <i>...now that his jealousy was roused by seeing the new boy promoted to the <u>black stick</u> and hatband...</i> [Dickens: 84]	<i>...адже новому учню дісталися <u>чорна патериця</u> й капелюх із стрічкою, а він, перший учень, так і лишився при старому картузі й шкіряних штанях. (ДЧ ПОТ:URL)</i>
(18) <i>that I could smash your head as if a <u>loaded waggon</u> had gone over it.</i> [Dickens: 101]	<i>розчерепити її так, наче по ній проїхав навантажений <u>віз</u>. (ДЧ ПОТ: URL)</i>
(19) <i>He waited at the bottom of a steep hill till a <u>stage-coach</u> came up, and then begged of the outside passengers</i> [Dickens: 107]	<i>'Біля підніжжя крутого горба він почекав, поки над'їде <u>поштова карета</u>, й попросив милостині в пасажирів, (ДЧ ПОТ:URL)</i>
(20) <i>So, she appropriated the greater part of the <u>weekly stipend</u> to her own use...</i> [Dickens: 10]	<i>Тим-то більшу частину <u>тижневої платні</u> вона вживала на власні потреби... (ДЧ ПОТ:URL)</i>
(21) <i>He had been crouching on</i>	<i>Довго сидів він отак,</i>

<p><i>the step for some time: wondering at the great number of public-houses (every other house in Barnet was <u>a tavern</u>, large or small)... [Dickens: 23]</i></p>	<p>зіщулившись під дверима, дивуючись з того, як багато в цьому місті шинків (а в Барнеті що не дім, то <u>шинок</u> чи <u>трактир</u>), мляво стежачи за каретами... (ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(22) <i>Proceeding which generally terminated in the landlady's ordering one of the <u>post-boys</u> who were lounging about.... [Dickens: 108]</i></p>	<p>...зрештою хазяйка заїзду наказувала якомусь із <u>форейторів</u>... (ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(23) <i>...apparently with the ultimated view of thrusting them into the pockets of his <u>corduroy trousers</u>... [Dickens: 111]</i></p>	<p>...для того, щоб зручніше було тримати руки в кишенях своїх <u>плисових штанів</u>.. (ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(24) <i>that is, if we can throw 'em upon another <u>parish</u>, which I think we shall be able to do, if they don't die upon the road to spite us. [Dickens: 4]</i></p>	<p>...звісно, якщо мені поталанить накинути їх якійсь іншій <u>парафії</u> і якщо вони на зло нам не вріжуть дуба дорогою. (ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(25) <i>while the other was perusing, with the aid of a pair of tortoise-shell spectacles, a small</i></p>	<p>один читав газету, а другий крізь окуляри в черепаховій оправі розглядав якийсь <u>кляпоть</u></p>

<p><i>piece of <u>parchment</u> which lay before him.</i>[Dickens: 40]</p>	<p><i>пергаменту.</i> (ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(26) <i>The tradesman leaves his counter, and the car-man his waggon; the butcher throws down his tray; the baker his basket; the milkman his pail; the <u>errand-boy</u> his parcels; the school-boy his marbles; the paviour his pickaxe; the child his <u>battledore</u>.</i>[Dickens: 140]</p>	<p><i>Крамар кидає крамницю, візник — свого воза, м'ясник штурляє свій лоток, пекар — коша, молочник — відро, розсильний — пакунки, школяр — свої мармурові кульки, каменярь — кайло, дитина — свій <u>волян</u>.</i> (ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(27) <i><u>errand-boy</u></i> [Dickens: 140]</p>	<p><i>'розсильний'</i>(ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(28) <i><u>two ounces and a quarter of bread</u></i> [Dickens: 25]</p>	<p><i>'Двізчвертюнціїхліба'</i>(ДЧПОТ: URL)</p>
<p>(29) <i><u>Not a farthing more</u></i></p>	<p><i>'Не додаю ні фартинга'</i> (ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(30) <i>and in this <u>workhouse</u> was born...</i>[Dickens: 3]</p>	<p><i>'І в цьому робітному домі...'</i>(ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(31) <i>With the slice of bread in his hand, and the little <u>brown-cloth parish cap</u> on his head, Oliver was</i></p>	<p><i>Із скибкою хліба в руці і в <u>коричневій парафіяльній шапочці</u> Олівер пішов з містером</i></p>

<p><i>then led away by Mr. Bumble from the wretched home where one kind word or look had never lighted the gloom of his infant years.</i>[Dickens: 19]</p>	<p><i>Бамблом з осоружного дому, де безрадісні літа його дитинства жодного разу не були зігріті ласкавим словом чи тепліш поглядом. (ДЧ ПОТ:URL)</i></p>
<p>(32) <i>An unfinished coffin on black tressels, which stood in the middle of the shop, looked so gloomy and death-like that a cold tremble came over him, every time his eyes wandered in the direction of the dismal object</i> [Dickens: 60]</p>	<p><i>Незакінчена труна, що стояла на <u>чорних козлах</u> посеред кімнати, мала такий моторошний вигляд, що Олівер здригався всім тілом щоразу, як погляд його падав на цю страшну річ: йому здавалося, що от-от якась постать повільно підведе з неї голову — і він збожеволіє з жаху. (ДЧ ПОТ:URL)</i></p>
<p>(33) <i>I suppose you don't know what a <u>beak</u> is, my flash com-pan-ion.</i> ' [Dickens: 111]</p>	<p><i>Але, здається, — додав він, побачивши, що Олівер не зрозумів його, — ти, друже, не знаєш, хто такий <u>дзьоб</u>. (ДЧ ПОТ:URL)</i></p>
<p>(34) <i>'Lord bless her dear heart, when she has lived as long as I have, sir, and had thirteen children of her own, and all on 'em dead except two, and them in <u>the wurkus with me</u>, she'll know better</i></p>	<p><i>От коли вона проживе стільки, як я, та приведе тринадцятеро діточок, та з них виживуть лише двоє, та й ті скнітимуть, як і мої, з матір'ю <u>в робітному домі</u>, отоді їй буде не до смерті!</i></p>

<p><i>than to take on in that way, bless her dear heart! Think what it is to be a mother, there's a dear young lamb do.'</i> [Dickens: 6]</p>	<p>(ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(35) <i>Give it a little <u>gruel</u> if it is.</i>[Dickens: 7]</p>	<p><i>Якщо розкричиться, дайте йому <u>кашки</u>.</i>(ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(36) <i>But now that he was enveloped in <u>the old calico robes</u> which had grown yellow in the same service...</i>[Dickens: 8]</p>	<p><i>А тепер, коли його убрали у <u>блаженьку</u>, пожовклу від неодноразового <u>вжитку коленкорову сорочину</u>...</i>(ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(37) <i>...telling him it was a <u>board night</u>, informed him that the board had said he was to appear before it forthwith. [Dickens: 20]</i></p>	<p><i>Як бідл повернувся й оголосив, що зараз відбувається <u>засідання ради</u>...</i> (ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(38) <i>'So you'll begin <u>to pick oakum</u> to-morrow morning at six o'clock, [Dickens: 22]</i></p>	<p><i>Тому ти завтра ж із шостої ранку почнеш <u>микати мички</u>...</i> (ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(39) <i>'Pull that <u>cap</u> off your eyes, and hold up your head, sir.'</i>[Dickens: 19]</p>	<p><i>Відсунь з очей <u>картуз</u> і тримай вище голову!</i> (ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(40) <i>...at last they got so voracious and wild with hunger,</i></p>	<p><i>...врешті вони зовсім здичавіли з відчаю, і один хлопець, рослявий</i></p>

<p><i>that one boy, who was tall for his age, and hadn't been used to that sort of thing (for his father had kept a small <u>cook-shop</u>), hinted darkly to his companions, that unless he had another basin of gruel per diem, he was afraid he might some night happen to eat the boy who slept next him...[Dickens: 26]</i></p>	<p><i>як на свій вік і не звиклий до таких мізерних порцій (його батько тримав колись невелику <u>харчевню</u>), похмуро натякнув товаришам, що, коли йому не даватимуть щодня додаткової миски каші, він, чого доброго, з'їсть уночі сусіда...(ДЧ ПОТ: URL)</i></p>
<p><i>(41) He had been crouching on the step for some time: wondering at the great number of <u>public-houses</u>... ([Dickens: 109]</i></p>	<p><i>Довго сидів він отак, зіщулившись під дверима, дивуючись з того, як багато в цьому місті <u>шинків</u>... (ДЧ ПОТ: URL)</i></p>
<p><i>(42) It was a regular place of public entertainment for the poorer classes; a <u>tavern</u> where there was nothing to pay; a public breakfast, dinner, tea, and supper all the year round; a brick and mortar elysium, where it was all play and no work.[Dickens: 23]</i></p>	<p><i>Справді-бо, робітний дім став для них постійним місцем розваг; тут була безплатна <u>їдальня</u>, тут давали задарма сніданок, обід, чай і вечерю цілісінький рік; одне слово, то був рай із цегли й вапна, де щодень свято й ніякої роботи. (ДЧ ПОТ: URL)</i></p>

<p>(43) <i>...and with a <u>corn-factor</u> to supply periodically small quantities of oatmeal ...[Dickens: 24]</i></p>	<p><i>...та з <u>бакалійником</u> — на регулярне постачання невеликої кількості вівсяного борошна... (ДЧ ПОТ: URL)</i></p>
<p>(44) <i>..and <u>the clerk, who</u> was sitting by the vestry-room fire, seemed to think it by no means improbable that it might be an hour or so, before he came. [Dickens: 78]</i></p>	<p><i>...а <u>паламар</u>, що сидів біля каміна в ризниці, висловив припущення, що прийде він десь за годину (ДЧ ПОТ: URL)</i></p>
<p>(45) <i>I'm at lowwater - mark myself—only one <u>bob and a magpie</u>...[Dickens: 112]</i></p>	<p><i>Тебе треба підхарчити, і ми це зараз зробимо. У мене самого тепер кишеня вітром підбита, тільки й маю, що <u>срібняка й мідяка</u>... (ДЧ ПОТ: URL)</i></p>
<p>(46) <i>I'm at lowwater - mark myself—only one <u>bob and a magpie</u>...[Dickens: 112]</i></p>	<p><i>Тебе треба підхарчити, і ми це зараз зробимо. У мене самого тепер кишеня вітром підбита, тільки й маю, що <u>срібняка й мідяка</u>... (ДЧ ПОТ: URL)</i></p>
<p>(47) <i>He wore <u>a man's coat</u>, which reached nearly to his heels.[Dickens: 111]</i></p>	<p><i>На ньому був <u>сюртук</u> з плеча дорослого чоловіка, що сягав йому до п'ят. (ДЧ ПОТ: URL)</i></p>

<p>(48) <i>He would make a delightful <u>mute</u>, <u>my</u> love.'</i> [Dickens: 68]</p>	<p>З нього, голубонько, був би чудовий <u>плакальник</u>. (ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(49) <i>Good, strong, wholesome medicine, as was given with great success to two Irish labourers and <u>a coal-heaver</u>...</i>[Dickens: 71]</p>	<p>Чудові, сильнодіючі, цілющі ліки, які лише тиждень тому поставили на ноги двох ірландських чорноробів і <u>вугляра!</u> (ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(50) <i>It chanced one morning, while Oliver's affairs were in this auspicious and comfortable state, that Mr. Gamfield, <u>chimney-sweep</u>, went his way down the High Street, deeply cogitating in his mind his ways and means of paying certain arrears of rent, for which his landlord had become rather pressing.</i>[Dickens: 31]</p>	<p>Одного ранку, коли Олівер перебував у такому-от чудовому, блаженному стані, містер Гемфілд, <u>сажотрус</u>, простував по головній вулиці містечка, напружено міркуючи про те, як би заплатити за квартиру, бо останнім часом хазяїн напосідав на нього аж надто настирливо. (ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(51) <i>'And they made it a special verdict, I think,' said the undertaker, 'by adding some words to the effect, that if the <u>relieving</u></i></p>	<p>А крім того, вони, здається, ухвалили окрему постанову, — вів далі трунар. — Мовляв, якби <u>парафіяльний</u> <u>урядовець</u>,</p>

<p><i>officer had—'. [Dickens: 51]</i></p>	<p><i>зобов'язаний наглядати за бідними. (ДЧ ПОТ:URL)</i></p>
<p>(52) <i>Mr Bumble lifted off his cocked hat; took a handkerchief from the inside of <u>the crown</u>; wiped from his forehead the perspiration which his rage had engendered; fixed the cocked hat on again; and, turning to the undertaker, said... [Dickens: 52]</i></p>	<p><i>Містер Бамбл скинув трикутного капелюха, витяг із <u>наголовка</u> хусточку, стер піт, що від злості виступив у нього на лобі, знову надів капелюха й звернувся до трунаря вже спокійнішим тоном... (ДЧ ПОТ: URL)</i></p>
<p>(53) <i>and disclosed to great advantage his <u>flapped waistcoat</u> and drab plush knee-breeches [Dickens: 54]</i></p>	<p><i>...які, розлітаючись, відслоняли в усій красі <u>жилет з вилогами</u> й коричневі плисові штани до колін. (ДЧ ПОТ:URL)</i></p>
<p>(54) <i>The undertaker, who had just put up <u>the shutters of his shop</u>, was making some entries in his day-book by the light of a most appropriate <i>dismal</i> candle... [Dickens: 56]</i></p>	<p><i>Коли вони зайшли в дім містера Сауербері, трунар, уже зачинивши <u>віконниці своєї контори</u>, сидів і записував щось в облікову книгу при тьмяному й примарному — як і годиться в такому місці — світлі недогарка. (ДЧ ПОТ:URL)</i></p>
<p>(55) <i>The undertaker, who had</i></p>	<p><i>Коли вони зайшли в дім містера</i></p>

<p><i>just put up <u>the shutters of his shop</u>, was making some entries in his day-book by the light of a most appropriate <u>dismal candle</u>... [Dickens: 56]</i></p>	<p><i>Сауербери, трунар, уже зачинивши <u>віконниці</u> своєї <u>контори</u>, сидів і записував щось в облікову книгу при тьмяному й примарному — як і годиться в такому місці — світлі недогарка. (ДЧ ПОТ:URL)</i></p>
<p><i>(56) A great many of the tenements had <u>shop-fronts</u>... [Dickens: 73]</i></p>	<p><i>Колись на перших поверхах цих будинків містилися <u>крамниці</u>... (ДЧ ПОТ: URL)</i></p>
<p><i>(57) An old woman, too, had drawn a <u>low stool</u> to the cold hearth, and was sitting beside him. [Dickens: 74]</i></p>	<p><i>Поряд з ним, присунувши до каміна <u>ослінчик</u>, сиділа стара жінка. (ДЧ ПОТ: URL)</i></p>
<p><i>(58) 'It's all over, <u>Mrs. Thingummy!</u>' said the surgeon at last [Dickens: 7]</i></p>	<p><i>Ні, це кінець, місіс... <u>не знаю, як вас звати</u>, — мовив нарешті лікар. (ДЧ ПОТ:URL)</i></p>
<p><i>(59) relates how Oliver Twist was very near getting a place which would not have been a <u>sinecure</u> [Dickens: 29]</i></p>	<p><i>Оповідає про те, як Оліверові Твісту мало не дісталось місце, аж ніяк не <u>райське</u> (ДЧ ПОТ:URL)</i></p>

<p>(60) <i>'I kicked,' replied the <u>charity-boy</u>. [Dickens: 63]</i></p>	<p><i>Я зрюкав ногами, — відповів <u>хлопець з притулку</u>. (ДЧ ПОТ:URL)</i></p>
<p>(61) <i>There being nobody by, however, but a <u>pauper old woman</u>, who was rendered rather misty by an unwonted allowance of beer... [Dickens: 5]</i></p>	<p><i>Та що поряд не було нікого, крім <u>старчихи</u>, в голові якої туманилося від кількох кухлів пива... (ДЧ ПОТ: URL)</i></p>
<p>(62) <i>There being nobody by, however, but a <u>pauper old woman</u>, who was rendered rather misty by an unwonted allowance of beer... [Dickens: 5]</i></p>	<p><i>Та що поряд не було нікого, крім <u>старчихи</u>, в голові якої туманилося від кількох кухлів пива... (ДЧ ПОТ: URL)</i></p>
<p>(63) <i><u>Make a bow to the gentleman</u> [Dickens: 18]</i></p>	<p><i>'Вклонися джентльменові' (ДЧ ПОТ:URL)</i></p>
<p>(64) <i>Oliver, being left to himself in the undertaker's shop, set the lamp down on a <u>workman's bench</u>, and gazed timidly about him with a feeling of awe and dread, which many people a good deal older than he will be at no loss to</i></p>	<p><i>Залишившись на самоті в майстерні трунаря, Олівер поставив лампу на <u>верстат</u> і озирнувся довкола з тим почуттям побожного страху, яке легко зрозуміють і люди, набагато старші за нього. (ДЧ ПОТ: URL)</i></p>

<i>understand.</i> [Dickens: 60]	
(65) <u>Sevenpence-halfpenny's</u> <i>worth per week is a good round</i> <i>diet for a child...</i> [Dickens: 10]	<u>Сім з половиною пенсів на</u> <i>тиждень — це чималі гроші на</i> <i>утримання дитини</i> (ДЧ ПОТ:URL)
(66) <i>...Mrs. Mann, the good</i> <i>lady of the house, was unexpectedly</i> <i>startled by the apparition of Mr.</i> <i>Bumble, the beadle, striving to</i> <i>undo the wicket of <u>the garden-gate.</u></i> <u>___</u> [Dickens: 13]	<i>...вони, мовляв, голодні, — коли</i> <i>рантом за парканом</i> <i>появився</i> <i>парафіяльний бідл містер Бамбл</i> <i>і почав торгати <u>хвіртку,</u></i> <i>намагаючись її відчинити. Місіс</i> <i>Менн, статечна господиня цього</i> <i>закладу, обмерла від</i> <i>несподіванки.</i> (ДЧПОТ: URL)
(67) <i>The room in which the</i> <i>boys were fed, was a large stone</i> <i>hall, with a copper at one end: out</i> <i>of which the master, dressed in an</i> <i>apron for the purpose, and <u>assisted</u></i> <i>by one or two women, <u>ladled the</u></i> <i>gruel at mealtimes.</i> [Dickens: 25]	<i>В одному кутку стояв казан, і з</i> <i>цього казана у встановлені</i> <i>години наглядач у фартусі за</i> <i>допомогою <u>однісі-двох богаділок</u></i> <i>насилав черпаком кашу.</i> (ДЧ ПОТ: URL)
(68) <u>He wants the stick, now</u> <u>and then.</u> [Dickens: 37]	<i>Час від часу пригощайте його</i> <i>дрючком.</i> (ДЧ ПОТ:URL)

(69) <i>...the orphan of a workhouse — <u>the humble, half-starved drudge</u> [Dickens: 8]</i> ...	<i>сирота з робітного дому, <u>безрідний, вічно голодний злидень</u>,(ДЧ ПОТ:URL)</i>
(70) <i>For the next eight or ten months, Oliver was the victim of a systematic course of <u>treachery and deception</u>. [Dickens: 9]</i>	<i>Протягом наступних восьми-десяти місяців Олівер був жертвою <u>систематичного шахрайства й облуди</u>,(ДЧ ПОТ:URL)</i>
(71) <i>And would unquestionably have rendered him a very spirited and <u>rampacious animal</u> on nothing at all, if he had not died, four-and-twenty hours before he was to have had his first comfortable bait of air.[Dickens: 11]</i>	<i>...безперечно, він зробив би з неї <u>баского скакуна</u>, якби вона не здохла за день до того, як мала перейти на споживання самого тільки свіжого повітря. (ДЧ ПОТ:URL)</i>
(72) <i>We name our <u>fondlings</u> in alphabetical order.[Dickens: 17]</i>	<i>Ми даємо прізвища нашим <u>підкидькам</u> за абеткою. (ДЧ ПОТ: URL)</i>
(73) <i>'Juries,' said Mr. Bumble, grasping his <u>cane</u> tightly, as was his wont when working into a passion: 'juries is inedicated, vulgar, grovelling</i>	<i>Присяжні, — гримів містер Бамбл, стискаючи <u>ціпок</u>, як завжди, коли переймався гнівом, — присяжні — це темні, паскудні, нікчемні люди! (ДЧ</i>

<p>wretches.[Dickens: 15]</p>	<p>ПОТ: URL)</p>
<p>(74) <u>A council was held;</u> lots were cast who should walk up to the master after supper that evening, and ask for more; and it fell to Oliver Twist.[Dickens: 26]</p>	<p>‘<u>Вони кинули жеребок</u> кому сьогодні ж після вечері йти до наглядача просити добавки. І жеребок випав Оліверу Твісту.’ (ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(75) In pursuance of this determination, little Oliver, to his excessive astonishment, was released from <u>bondage,</u> and ordered to put himself into a clean shirt.[Dickens: 37]</p>	<p>На виконання ухваленого рішення малого Олівера, вкрай здивованого, випустили з <u>карцера</u> й наказали надягти чисту сорочку. (ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(76) ...and disclosed to great advantage his <u>flapped waistcoat</u> and drab <u>plush knee-breeches.</u> [Dickens: 54]</p>	<p>...які, розлітаючись, відслоняли в усій красі жилет з вилогами й <u>коричневі плюсові штани</u> до колін. (ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(77) <u>brat</u> [Dickens: 13]</p>	<p>‘<u>підкидьок</u>’(ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(78) Assisting Oliver to rise, the young gentleman took him to an adjacent <u>chandler’s shop...</u> [Dickens: 112]</p>	<p>Допомігши Оліверові підвестись, юний джентльмен завів його до найближчої крамнички... (ДЧ ПОТ: URL)</p>

<p>(79) <i>There were some ragged children in another corner; and in a small <u>recess</u>, opposite the door, there lay upon the ground, something covered with an old blanket.</i>[Dickens: 61]</p>	<p><i>В іншому кутку тулились одне до одного кілька обідраних дітлахів, а в маленькому <u>закапелку</u> навпроти дверей лежало щось, накрите старою ковдрою.</i>_(ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(80) <i>...left to the tender mercies of <u>churchwardens</u> and overseers</i>[Dickens: 8]</p>	<p><i>...полишений на милість <u>парафіяльних титарів</u> і наглядачів</i> (ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(81) <i>I pay a good deal towards the poor's rates</i> [Dickens: 52]</p>	<p><i>Я сплачую чималий податок на користь бідних</i>(ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(82) <i>The parish authorities inquired with dignity of the workhouse authorities, whether there was no female then domiciled in <u>'the house'</u> who was in a situation to impart to Oliver Twist, the consolation and nourishment of which he stood in need.</i>[Dickens: 9]</p>	<p><i>Парафіяльне керівництво офіційно запитало в керівництва робітного дому, чи нема <u>"в закладі"</u> мешканки, що могла б забезпечити Олівера Твіста необхідним живленням і доглядом.</i> (ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(83) <i>...out of which the master, dressed in an apron for the purpose, and assisted by one or two women, <u>ladled the gruel</u> at mealtimes.</i> [Dickens: 25]</p>	<p><i>з цього казана у встановлені години наглядач у фартусі за допомогою однієї-двох богаділок <u>насилав черпаком кашу.</u></i> (ДЧ ПОТ:URL)</p>

(84) <i>That boy will be hung</i> [Dickens: 28]	‘Цей хлопець закінчить своє життя на шибениці’ (ДЧ ПОТ:URL)
(85) <i>...gilt-edged lappel of official coat</i> [Dickens: 50]	‘Оздоблена золотим галуном вилога шинелі’ (ДЧ ПОТ:URL)
(86) <i>The next day, (the family having been meanwhile relieved with a half-quartern loaf and a piece of cheese, left with them by Mr. Bumble himself,) Oliver and his master returned to the miserable abode</i> [Dickens: 78]	Наступного дня (родині тим часом було надано допомогу: містер Бамбл сам відніс туди двофунтовий буханець хліба й шматок сиру) Олівер із своїм хазяїном повернулися до <u>злиденного помешкання</u> . (ДЧ ПОТ:URL)
(87) <i>Mr. Bumble entered the shop; and supporting his cane against the counter, drew forth his large leathern pocket-book</i> [Dickens: 69]	— А тепер до діла, — промовив бідл, дістаючи <u>записника в шкіряній оправі</u> . (ДЧ ПОТ:URL)
(88) <i>...while the other was perusing, with the aid of a pair of tortoise-shell spectacles, a small piece of parchment which lay before him.</i> [Dickens: 40]	...один читав газету, а другий крізь <u>окуляри в черепаховій оправі</u> розглядав якийсь <u>кляпот пергаменту</u> . (ДЧ ПОТ:URL)
(89)	

<p>(90) <i>For a long time after it was ushered into this world of sorrow and trouble, by <u>the parish surgeon</u>, it remained a matter of considerable doubt whether the child would survive to bear any name at all...</i>[Dickens: 4]</p>	<p><i>І ще довго по тому, як парафіяльний лікарввів прибульця у наш світ жалю й скорботи, питання про те, чи він виживе і чи одержить хоч яке-небудь ім'я, лишалоя вельми сумнівним...</i> (ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(91) <i>For a long time after it was ushered into this world of sorrow and trouble, by <u>the parish surgeon</u>, it remained a matter of considerable doubt whether the child would survive to bear any name at all...</i>[Dickens: 4]</p>	<p><i>І ще довго по тому, як парафіяльний лікарввів прибульця у наш світ жалю й скорботи, питання про те, чи він виживе і чи одержить хоч яке-небудь ім'я, лишалоя вельми сумнівним...</i> (ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(92) <i>...<u>juvenile offenders against the poor-laws</u>...</i>[Dickens: 10]</p>	<p><i>'...малих порушників закону про бідних...'</i> (ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(93) <i><u>testimony of the beadle</u></i> [Dickens: 12]</p>	<p><i>'Показання парафіяльного бідла'</i> (ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(94) <i><u>Daffy</u></i> [Dickens: 15]</p>	<p><i>'Еліксир Даффі (дитяча мікстура від кашлю)'</i> (ДЧ ПОТ:URL)</p>

<p>(95) <i>And it's a great deal better, Work'us, that she died when she did, or else she'd have been hard labouring in <u>Bridewell</u>, or transported, or hung; which is ore likely than either, isn't it?</i> [Dickens: 87]</p>	<p><i>І їй щастя, що вона померла, підкидьку, інакше їй довелося б тепер сидіти у <u>Брайдуелі</u>¹³ чи гарувати на каторзі, а то й гойдатися на шибениці, і це таки найпевніше!</i> (ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(96) <i>The tradesman leaves his counter, and the car-man his waggon; the butcher throws down his tray; the baker his basket; the milkman his pail; the <u>errand-boy</u> his parcels; the school-boy his marbles; the paviour his pickaxe; the child his <u>battledore</u>.</i> [Dickens: 140]</p>	<p><i>Крамар кидає крамницю, візник — свого воза, м'ясник штурляє свій лоток, пекар — коша, молочник — відро, розсильний — пакунки, школяр — свої мрамурові кульки²⁰, каменярь — кайло, дитина — свій <u>волян</u>.</i> (ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(97) <i>They crossed from the <u>Angel</u> into St. John's Road; struck down the small street which terminates at <u>Sadler's Wells Theatre</u>...</i> [Dickens: 88]</p>	<p><i>Від заїзду "Ангел"¹⁷ вони звернули на Сент-Джонз-Роуд, пройшли вуличкою, що впирається у театр Седлерз-Уелз¹⁸...</i> <i>"Ангел" — популярний у ті часи заїжджий двір в Ізлінгтоні.</i> (ДЧ ПОТ: URL)</p>
<p>(98) <i>... They crossed from the</i></p>	<p><i>Від заїзду "Ангел"¹⁷ вони</i></p>

<p><i>Angel into St. John's Road; struck down the small street which terminates at <u>Sadler's Wells Theatre</u>... [Dickens: 88]</i></p>	<p>звернули на Сент-Джонз-Роуд, пройшли вуличкою, що впирається у театр Седлерз-Уелз18...(ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(99) <i>...and, turning a different way when it reached the Angel at Islington, stopped at length before a neat house, in a quiet shady street near Pentonville. [Dickens: 90]</i></p>	<p>...звернула в інший бік і нарешті зупинилася перед охайним будиночком у тихій тінистій вулиці поблизу Пентонвіла 24. (ДЧ ПОТ:URL)</p>
<p>(100) <i>...for, having recently removed into the neighborhood of Field Lane from the remote but genteel suburb of <u>Ratcliffe</u>, she was not under the same apprehension of being recognised by any of her numerous acquaintance. [Dickens: 58]</i></p>	<p>Ї їй справді не могли зупинити міркування, що стримували її милу подружку: зовсім недавно перебравшись у Філд-Лейн з віддалених,але таких милих матроському серцю кварталів Реткліфу, вона могла не боятися, що її впізнає тут хтось із численних знайомих. (ДЧ ПОТ:URL)</p>

